

POGRANIČNI PRIJEPORI IZMEĐU MLETAČKIH VLASTI I KNEZOVA KRBAVSKIH U DRUGOJ POLOVINI XV. STOLJEĆA

Mislav Elvis LUKŠIĆ
Zavod za povijesne znanosti HAZU u Zadru

UDK 949.75:945.31“14” Krbavski
Izvorni znanstveni rad

Primljeno: 31. XII. 2003.

Autor u radu na osnovi sadržaja objavljenih i neobjavljenih povijesnih vrela kronološki opisuje i raščlanjuje tijek pograničnih prijepora na području sjeverne Dalmacije između Mletačke Republike i knezova Krbavskih u drugoj polovini XV. stoljeća. Te su nesuglasice obilježavale njihove međusobne susjedске odnose napose 50-ih i 60-ih godina toga stoljeća, ali i u kasnijim desetljećima, svjedočeći istodobno o interesima i ciljevima ka kojima je tada u sjevernoj Dalmaciji stremila moćna jadranska aristokratska republika, s jedne strane, kao i istaknuti hrvatski velikaški rod Kurjakovića Krbavskih, s druge strane, dodatno osiljen tadašnjom slabošću kraljevske vlasti u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu. Kao što pokazuju izvorni podatci, važna se prijeporna pitanja između njih u to doba otvaraju oko nadzora nad utvrdom Ostrovicom, smještenom na ključnom raskrižju sjevernodalmatinskih puteva, zatim oko kurjakovićevske granične tvrđe Kličevac kraj Benkovca te oko granica na vranskom području, tj. oko pitanja sigurnosti i pružanja državne međe na tom pograničnom prostoru između ostrovičkog distrikta i zadarskog teritorija. Osim toga, uzrok nesuglasica bijaše i nemogućnost knezova Krbavskih da vrše učinkovitu vlast nad svojim podanicima preostalim u granicama Republike tijekom njenih osvajanja u prvim desetljećima XV. stoljeća, zatim nepouzdan kurjakovićeovski Morlaci što su bježali na mletačko područje izbjegavajući obveze prema velikašima, kao i prilično česti slučajevi nasilja i otimačine usmjereni protiv osoba i dobara na suprotnoj strani granice. Sve u svemu, iz podataka što ih donose povijesna vrela može se zaključiti da je, unatoč povremenim poboljšanjima odnosa, napose u vremenima pojačanih turskih prijetnji, rečeno razdoblje druge polovine XV. st. u poslovima između knezova Krbavskih i Republike obilježeno spornim pitanjima. A iako je državina Kurjakovićeveh, sasvim očekivano, prema Mlecima tada u podređenom položaju, ovi hrvatski knezovi iskazuju veliku odlučnost u obrani vlastitih interesa, a time, može se reći, barem neizravno i probitaka Kraljevstva naspram tuđinskoj vlasti u Dalmaciji.

KLjučne riječi: Mletačka Republika, knezovi Krbavski, pogranični prijepori, sj. Dalmacija, XV. st.

I. Uvod

Nakon što je Mletačka Republika u razdoblju od 1409. do 1420. godine nanovo stekla odnosno u ratovima (g. 1411.–1413., 1418.–1420.) s ugarsko-hrvatskim vladarem Žigmundom stabilizirala vlast u Dalmaciji, postalo je s vremenom jasno da je ovaj put njen istočnojadranski posjed dugotrajnijeg i čvršćeg značaja te da nema mogućnosti za skoru promjenu u ratu nastalog razgraničenja između Venecije i

Ugarsko-Hrvatskoga Kraljevstva. Iako ne sklapa trajan mir s Republikom, Žigmund ne samo da ratom više ne pokreće to prevažno pitanje već zatečeno stanje na terenu biva potvrđeno primirjem iz g. 1433., a zatim i ojačano njegovim kasnijim obnavljanjem, što je uskoro dovelo do sporazumnog razgraničenja, tako da se sjevernodamatinska granica na koncu spuštala od Karinskoga mora na jugozapad prolazeći zapadno od Raštevića, te zatim skretala na jugoistok predjelom sjeverno i istočno od Vrane i negdašnjega Škorobića prema području Stankovaca i Čiste izbijajući na Guduču i dalje na rijeku Krku.

Ako je već u njegovo vrijeme tih 30-ih godina XV. stoljeća bilo posvema očevidno da ugarsko-hrvatski vladar više nema snage suzbiti mletačku vlast nad najvećim dijelom istočnog Jadrana, bilo je to još bjelodanije u vrijeme njegovih nasljednika, kada je borba oko ugarskoga prijestolja, upotpunjena jačanjem feudalnih velikaša, toliko oslabila središnju kraljevsku vlast da je u velikoj mjeri zakočila iole uspješniju vanjsku politiku, koja sve više postaje obrambenom, napose zbog nazočnosti nove, turske opasnosti s istoka. Nesumnjivo je stoga da za Mletke upravo vrijeme nakon g. 1420. sve do pojave trajne osmanlijske prijetnje hrvatsko-dalmatinskom prostoru – zahvaljujući, dakle, ponajprije činjenici nepostojanja dovoljno snažnog kontinentalnog vladara – predstavlja razdoblje najsigurnijeg posjeda Dalmacije i političke stabilizacije istočnojadranskog dominija.

Osim za nju povoljnih odnosa snaga na širem zemljovidu, mletačku vlast u Dalmaciji u spomenutom razdoblju značajnije ne ugrožavaju ni postojeće feudalne državine koje s istom tada graniče u neposrednom kontinentalnom zaleđu. Ta područja osiljenih i od središnje kraljevske vlasti sve manje zavisnih Frankapana, Kurjakovića, Nelipčića, Talovaca i ostalih u XV. stoljeću obilježavaju međusobne borbe i savezi, zavisno od pojedinačnih interesa i trenutnoga odnosa snaga na terenu, pa su stoga sami velikaši puno više morali voditi računa o Republici i njezinim probitcima, nego što je ova bila prisiljena uzimati u obzir njihove interese i eventualno usklađivati to dvoje. Dapače, ako Duždeva palača sa svojim dalmatinskim rektorima ponekad sitnim ustupcima i povlasticama i vodi računa o postojećim velikaškim zahtjevima – povremeno se čak proračunato uključujući u njihove sukobe i prijepore, uglavnom pritom izbjegavajući vojno miješanje – tada je to u pravilu uvjetovano širim političko-diplomatskim i vojnim stanjem ili pak željom da uščuva postojeće stanje feudalne raskomanosti vlastita neposrednog susjedstva. Naime, pojas je velikaških oblasti, sve do turskog prodora, samim svojim postojanjem zapravo dodatno osiguravao mletački posjed u Dalmaciji od, iako oslabljene, ipak potencijalno prijeteće mu kraljevske vlasti, onemogućujući istoj gotovo i samu pomisao na napadačko usmjerenje prema obali.

Mletačke težnje sredinom i u drugoj polovini XV. stoljeća načelno nisu obilježene pokušajima širenja obalnog i priobalnog posjeda dublje na hrvatsko odnosno bosansko-humsko područje, s obzirom da je glavni cilj te politike bilo nesmetano vladanje nad prostorom zadobivenim u prvim desetljećima stoljeća, pa je iz toga proistjecalo i nastojanje za održavanjem dobrih susjedskih odnosa s hrvatskim

feudalcima iz zaleđa; naravno, uz održavanje ravnoteže koju je pružala njihova razjedinjenost, a što joj je pak omogućavalo zadržavanje superiornog položaja prema njima. Ipak, u skladu s ovim posljednjim, Veneciji je za nesmetan dalmatinski posjed bio nužno potreban nadzor nad važnim utvrđenim točkama srednjovjekovne Hrvatske, poput Ostrovice i Klisa, što se s pravom, kao i ranije, i tada smatrahu “ključevima” sjeverne odnosno srednje Dalmacije. Jasno je da su te i takve težnje – unatoč često proklamiranoj želji za miroljubivim i prijateljskim susjedovanjem – morale dovoditi i dovodile su do diplomatskih pograničnih prijepora, pa i povremenih izravnih sukoba između vlasti aristokratske republike i susjednih osiljenih feudalaca unutar Kraljevstva, kako na višoj razini vlasti, tako i na nižoj razini njihovih podanika. To više kad se zna kako je i u prošlosti i u sadašnjosti život uz granicu nastalu osvajanjem u pravilu obilježen nestabilnošću uvjetovanom pritajenim ili pak otvorenim neprijateljstvom, pa i u uvjetima primirja. Upravo sve navedeno, sudeći po sadržaju povijesnih vrela, obilježava i odnose mletačkih vlasti i njene zadarske uprave sa susjednom državinom Krbavskih te njihovim podanicima u sjevernoj Dalmaciji u drugoj polovini XV. stoljeća, dakle u razdoblju već prijedenoj zeniti moći rečenih velikaša, a čiji će smiraj uskoro uslijediti turskim prodorom u njihovu državinu u srcu hrvatskih zemalja.¹

Kao što je znano, hrvatski velikaši Kurjakovići preko svoga rodonačelnika, krbavskoga kneza Kurjaka koji je živio u XIII. i XIV. stoljeću, potječu od poznatoga hrvatskog srednjovjekovnog plemena Gušića. Njihov uspon traje u Kurjakovo doba i u doba njegovih sinova, da bi se već pod njegovim unucima krajem XIV. stoljeća Kurjakovićeви predstavljali kao “*Corbavie, Lyche, Bussane, Scrisie domini et comites naturales*” ili pak “*krbavski, lički, buški i pročaja knezi*”, a u tom se velikaškom rodu u više navrata diče i banskim naslovom. Polovinom XV. stoljeća – u doba kada su zbog međusobnih prijepora znali biti narušeni njihovi odnosi sa susjednim Mlečanima i Frankapanima, pa čak i nadređenom im kraljevskom vlašću – država kneževa Kurjakovića prostire se nad Krbavom, Likom, Bužanima, Humom te Nebljuškom i Odorjanskom župom, a njihova se vlast dijelom širi i na dio sjeverne Dalmacije. Od poznatijih gradova i utvrdi tim velikašima, između ostalih, tada pripadaju Krbava, Kurjak, Turan, Počitelj, Komić, Novigrad, Podlapčec, Mrsinjgrad, Lovinac, Gradac, Zvonigrad, Zelengrad, ali i Kličevac, Obrovac na Zrmanji te primorski Bag.²

Dvije su osnovne dimenzije koje obilježavaju odnose Kurjakovićevih i Mlečana nakon njihove obnove po sklapanju primirja između Prejasne Republike i kralja Žigmunda, kada su se nakon dužeg razdoblja počeli barem donekle normalizirati susjedski odnosi. Prva je vezana za njihovu gospodarsku sastavnicu, koja je ponajprije bila uvjetovana mletačkom monopolističkom i protekcionističkom politikom na štetu

¹ Usp. Marko ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, Svjetlost, Sarajevo, 1967., str. 75–80; Tomislav RAUKAR – Ivo PETRICIOLI – Franjo ŠVELEC – Šime PERIČIĆ, *Zadar pod mletačkom upravom (1409.–1797.)*, Prošlost Zadra, knj. III, ‘Narodni list’ Zadar i Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1987., str. 63–66.

² Mislav ELVIS LUKŠIĆ, *Zatočeništvo Nikole Modruškoga kod Krbavskih knezova g. 1462.*, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 42, Zadar, 2000., str. 105–171 (129–130).

pomorske i ine trgovine državine knezova Krbavskih i njihovih podanika, napose onih u Obrovcu i Bagu (*Scrissa*), što su najjače osjećali posljedice smanjenih mogućnosti pomorskotrgovinske razmjene na istočnom Jadranu nadziranom od strane mletačkih galija. Stoga su Kurjakovići bili prisiljeni, nerijetko bezuspješno, opetovano tražiti od mletačkih vlasti za sebe i svoje podanike trgovinske povlastice i slobodu trgovačke plovidbe i razmjene između kneževskih mjesta, kao i nesmetanu pomorsku komunikaciju sa sjevernojadranskim sajamskim gradovima poput Senja, Raba i Bakra, ali i sa širim područjem pod mletačkom vlašću te s predjelima Marki, Abruzza i Apulije, tj. jadranskim obalama Papinske Države i Napuljskoga Kraljevstva. No budući da su mletački ustupci na te opetovane kneževske zahtjeve, kada su i postojali, bili u pravilu restriktivni, ponekad čak samo simbolični, to je poticalo razvitak obalnog krijumčarenja na graničnom području, posebice solju, ali i ostalim dobrima, te rađalo međusobne trgovačke prijepore, pojedinačne sukobe i protumjere (napose između mletačkoga Paga i kurjakovićevskoga Baga), iako su obje strane, barem deklarativno, ustrajavale na uzajamno dobrim i prijateljskim susjedskim odnosima.³

Što se pak tiče druge vrste odnosa između mletačkih vlasti i knezova Krbavskih sredinom i u drugoj polovini XV. stoljeća, oni su uglavnom bili vezani za pogranične prijepore koji su se gotovo redovito pojavljivali 50-ih i 60-ih, ali i kasnijih godina duž sjevernodalmatinske međe njihove državine s Republikom, bilo da u pitanju bijahu sporovi oko pograničnih tvrđava, imovinskih odnosa, pljačkaških napada i otimačina, bilo pak oni oko odbjeglih Morlaka, pitanja jurisdikcije nad vlastitim podanicima s druge strane državne međe ili oko njena protezanja na samom terenu.⁴

II. Utvrde Kličevac i Ostrovica kao povod pograničnih prijepora

Kao jedan od značajnijih slučajeva pograničnih prijepora nakon početka normalizacije odnosa 30-ih godina XV. stoljeća – izuzmemo li već spomenute i

³ M. E. LUKŠIĆ, Prilog poznavanju mletačke pomorskotrgovinske politike prema Krbavskim knezovima sredinom XV. stoljeća, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, Zadar, 2003., str. 39–69.

⁴ Problematikom pograničnih prijepora između knezova Krbavskih i mletačkih vlasti u rečenom razdoblju nije se dosad nitko tematski pozabavio, ali se ponešto relevantnih usputnih podataka – na koje ću pobliže upozoriti kroz bilješke u ovome radu – može npr. pročitati u sljedećim djelima: Vjekoslav KLAJIĆ, *Povijest Hrvata od najstarijih vremena do svršetka XIX. stoljeća*, knj. III, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1988.; knj. IV, Nakladni zavod MH, Zagreb, 1981. (i ranija izdanja); Angelo de BENVENUTI, *Storia di Zara dal 1409 al 1797*, Fratelli Bocca – Editori, Milano, 1944.; Stjepan ANTOLJAK, Izumiranje i nestanak hrvatskog plemstva u okolini Zadra, *Radovi Instituta JAZU u Zadru*, sv. 9, Zadar, 1962., str. 55–115; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, usp. bilj. 1; T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, n. dj., usp. bilj. 1; Ivan PEDERIN, *Mletačka uprava, privreda i politika u Dalmaciji (1409.–1797.)*, časopis “Dubrovnik”, Dubrovnik, 1990.; Nikola JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, Muzej hrvatskih arheoloških spomenika u Splitu, Split, 2000.; Borislav GRGIN, *Počeci rasapa (Kralj Matijaš Korvin i srednjovjekovna Hrvatska)*, Ibis grafika d. o. o. i Zavod za hrvatsku povijest, Zagreb, 2002.; M. E. LUKŠIĆ, Prilog poznavanju mletačke pomorskotrgovinske politike, usp. bilj. 3.

obrađene paško-baške trgovinske sporove 40-ih godina, što su znali dovesti i do otvorenog nasilja – javlja se u povijesnim vrelima slučaj haranja ljudi kneza Grgura Krbavskog šibenskim krajem negdje potkraj g. 1452. ili početkom 1453., zbog čega se u dukali Franje Foscarija od 1. ožujka 1453. – upućenoj zadarskim rektorima, knezu Lovri Loredanu i kapetanu Benediktu de Muli, a zaprimljenoj u Zadru 25. istog mjeseca – tim povodom spominje pritužba pristigla u Mletke od strane šibenskoga kneza, u kojoj se navode mnoge štete u stoci i dobrima nanesene njihovim šibenskim podanicima, prigodom čega se kao počinitelji optužuju knez Grgur i njegovi ljudi. S obzirom na to da se pismenim putem neuspješno pokušalo doći do pravedne zadovoljštine od kneza, a zbog opasnosti koja je i dalje prijetila iz tog pravca, Mlečani obvezuju svoje zadarske, šibenske, trogirске i splitske rektore na svaku potrebnu suradnju u svrhu obrane mletačkog posjeda i tamošnjih stanovnika, zamjerajući im pritom nedovoljnu međusobnu obrambenu pomoć.⁵

Zasigurno je s ovim šibenskim događanjima povezan i slučaj zbog kojeg se u mletačkom Senatu (Vijeću umoljenih) 9. ožujka 1453., po obavijesti dvaju zadarskih poslanika, raspravljalo o činjenici da je jedan od knezova Krbavskih (najvjerojatnije upravo Grgur, sin kneza Tome Krbavskog, zaključujući po sadržaju kasnijih dokumenata) počeo ostvarivati namjeru gradnje nekakve tvrđe na udaljenosti od svega 4 do 5 milja⁶ od mletačke Vrane, a nakon što mirnim putem nije uspio zadobiti istu Vranu. S obzirom da je poznato kako se u to doba građena kurjakovićevska utvrda Kličevac (danas Kličevica) kraj Benkovca⁷ nalazi na oko 10 km udaljenosti zračnom

⁵ Državni arhiv u Zadru (DAZd), Spisi mletačke vladavine, Dukale i terminacije (Ducali e terminazioni, /dalje, DT/), lib. I., f. 124^r, br. 413; Šime LJUBIĆ, *Listine o odnošajih između Južnoga Slavenstva i Mletačke Republike* (dalje, *Listine*), knj. X., Monumenta spectantia historiam Slavorum Meridionalium, vol. XXII., JAZU, Zagreb, 1891., str. 4–5, br. VI.

⁶ Što će reći, na udaljenosti od kojih 7 do 9 kilometara. Naime, iako se ponekad, napose na starijim zemljovidima, pod mletačkom miljom zapravo koristila stara rimska milja od 1000 dvokoraka (ovisno o računanju, iznosila 1472,5, ili 1477,5, ili 1478,5 m), mletačka je milja najčešće poznata kao izvedena jedinica koja je sadržavala 1000 mletačkih sežanja ili koračaja, a iznosila je u doba kojim se ovdje bavim oko 1738 m, tj. od 1733 do 1748 m, zavisno od primijenjene vrijednosti koračaja. U ovom pomalo zamršenom pitanju postoji i izračun mletačke milje približno iste vrijednosti od 1737,63 m, ali izvedene od 833 mletačkih *perticha* dužine 2,086 m. Po nekim pak drugačijim izračunima, mletačka bi milja iznosila približno od 1831 pa do 1835 m (usp. Milan VLAJINAC, *Rečnik naših starih mera u toku vekova*, sv. III, SANU, Posebna izdanja, knj. CDLXXII, Odeljenje društvenih nauka, knj. 74, Beograd, 1974., str. 603–604; Zlatko HERKOV, *Mjere Hrvatskog primorja s osobitim osvrtom na solne mjere i solnu trgovinu*, Historijski arhivi u Rijeci i Pazinu, Posebna izdanja, sv. 4, Rijeka, 1971., str. 99, 101; Zlatko HERKOV, Prinos za poznavanje naših starih mjera za dužinu i površinu, *Zbornik Historijskog zavoda JAZU*, sv. 8, Zagreb, 1977., str. 143–215 /205, 210–211/; Tatjana MUŠNJAK, Mjerila na starim zemljopisnim kartama, *Arhivski vjesnik*, Arhiv Hrvatske, sv. 25, Zagreb, 1982., str. 47–64 /61/); Milorad PAVIĆ, Plovidbene rute srednjim i južnim Jadranom u izolatu Giuseppea Rosaccia, *Radovi Zavoda za povijesne znanosti HAZU u Zadru*, sv. 45, Zadar, 2003., str. 153–199 /155, bilj. 4/).

⁷ Iako bi se iz sadržaja vrela moglo zaključiti da Kurjakovići upravo u to doba ondje grade novu tvrđu, ne bi trebalo isključiti ni mogućnost postojanja neke starije fortifikacijske gradnje na tom veoma pogodnom obrambenom položaju, u području srednjovjekovne Mogorove dubrave (usp. N. JAKŠIĆ, *Benkovac i*

crtom od Vrane, odnosno približno na pola puta od nje do također mletačkog Novigrada, te da se i kasnije javlja kao prijeporno pitanje, nema razloga posumnjati da se ovdje radi upravo o kličevačkoj tvrđi. Mletačka je vlast time, jasno, bila nezadovoljna, smatrajući da se na taj način može ugroziti sigurnost vranske utvrde, pa stoga odašilje poslanika *ser* Nikolu Basadonu ne bi li se istoga kneza odvratilo od te namjere, i to uz nagovor njegova brata (najvjerojatnije kneza Ivana), za kojeg Mlečani smatraju da je skloniji suradnji s njima. Istom je prigodom u Mlecima bilo određeno da se zbog povećanja sigurnosti na tom području, zasigurno u vezi i s upravo rečenim, plaće mletačkih oružnika u Vrani i Novigradu dovedu na razinu onih u Zadru.⁸

Isti je poklisar Nikola Basadona povodom ovih mletačkih nevolja s knezom Grgurom Krbavskim, ali i pojedinih drugih pograničnih i gospodarskih prijepora između Kurjakovićevih i Prejasne Republike, bio u Dalmaciji negdje u travnju ili svibnju g. 1453. kako bi pokušao sklopiti sporazum s Krbavskima, nakon čega je opsežno izvijestio središnju vlast o svemu postignutom. Tom se prigodom poradi toga u Zadru najprije sastao s tamošnjim mletačkim rektorima, a potom otputovao u Bag, podvelebitsko trgovište Kurjakovićevih, gdje se susreo s knezom Tomom Krbavskim, ocem Ivanovim i Grgurom, kao i s knezom Pavlom, sinom kneza Karla (starijeg), ne bi li pokušali razriješiti međusobne razmirice i nesuglasja. Kao ishod svega toga, u lipnju je nastala prilično opširna prepiska dužda Franje Foscarija i Vijeća umoljenih sa zadarskim rektorima te knezovima Tomom i Karlom Krbavskim.

Tom se prigodom spominje i slučaj orobljenja mletačkih podanika na šibenskom području, na što se knez Toma, u pismu upućenom u Mletke preko Basadone, pravda da Krbavski nemaju zapravo ništa s time, već da su pravi krivci pojedini kurjakovićevski odmetnuti podanici (vjerojatno nepouzdana Morlaci – op. p.), koji su – da bi izbjegli plaćanje pojedinih dohodaka i prinosa knezovima na koje bijahu obvezni – prebjegli na šibensko područje i ondje počinili navedena zlodjela bez znanja ili odobrenja samih knezova. Zanimljivo je da se u istom pismu u ime svoga roda obvezao na pravičnu naknadu mletačkim oštećenima, očito pritom vođen namjerom udobrovoljavanja mletačkih vlasti glede kurjakovićevskih molbi također upućenih tom prigodom. Radilo se, naime, o povlastici slobodne pomorske trgovine za kneževske podanike iz Obrovca i

okolica u srednjem vijeku, MHAS, Split, 2000., str. 24, 28). Svakako je zanimljivo, kako naglašava N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 64, da je pred četvrt stoljeća u utvrdi pronađen mali keramički gotički grb sa znamenjem Šubića i Mogorovića, koji se čuvao u Benkovačkom muzeju i potom nestao tijekom srbočetničke agresije na Hrvatsku. Za potpuniju bi i točniju spoznaju bilo nužno provesti temeljitija povijesno-arheološka istraživanja. Utvrda se, inače, danas nalazi u prilično dobrom stanju (usp. sl. I.–II.) i predstavlja omiljeno izletište mjesnoga pučanstva. Svojim privlačnim izgledom i položajem na samom rubu šume povrh usjeka kojime vijugavo teče i brzicama žubori potok Kličevica, uz koji se naziru ostatci starih vodenica, utvrda bi s nešto više uloženog truda u njenu promidžbu i uređenje svakako mogla postati šire poznata kulturno-turistička zanimljivost. Prije toga bi, dakako, iz potoka trebalo ukloniti barbarski odbačene olupine i smeće.

⁸ Archivio di Stato di Venezia (ASV), Senato Mar (SM), reg. IV., f. 178^v; *Listine*, X., str. 4, br. V; usp. i Ivan PEDERIN, n. dj., str. 126; N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 63–64.

Baga, koju su Mlečani na njihovu iznimnu štetu bili uvelike ograničili, kao i o molbi kojom se od Mletaka traži vraćanje dijela Lučke županije s tamošnjim seljacima, još od davnine kurjakovičevskim podanicima, što ga je, kako se zna, Venecija stekla osvajanjem velikog dijela sjeverne Dalmacije u prvim desetljećima XV. stoljeća.⁹

Iako je dužd u dukali upućenoj Krbavskima pritom udijelio pojedine pomorskotrgovinske povlastice Obrovčanima i Bažanima, nije, dakako, udovoljio zahtjevu knezova Krbavskih u pitanju Luke, već ga je, uz uobičajenu kurtoaziju, glatko odbio bez suvišna obrazlaganja, i to unatoč tome što se poslanik Basadona – kako se neizravno može pojmiti iz potvrde sporazuma, sklopljenog 5. lipnja 1453. između istoga poslanika i knezova Krbavskih, od strane Vijeća umoljenih – izgleda obvezao na pokoji ustupak glede kurjakovičevskih seljaka u mletačkome dijelu Luke, što se tom prigodom voljom Vijeća izrijekom preinačuje odnosno ispravlja.¹⁰ No, kako ćemo saznati iz kasnijih dokumenata, Krbavski nisu odustali od traženja da im se vrati jurisdikcija nad njihovim seljacima u mletačkom dijelu Lučke županije.

Povrh svega rečenog, kao glavno pitanje u tim pregovorima nametnulo se pitanje kurjakovičevske utvrde Kličevac, koja se upravo tada, sredinom XV. stoljeća, javlja u povijesnim vrelima, a predstavlja graničnu tvrđu knezova Krbavskih u blizini tadašnje međe između Kraljevstva i Republike. Smatrajući je prijetnjom svojim interesima u sjevernoj Dalmaciji – napose pograničnim utverdama u Vrani, Novigradu i obližnjem Nadinu – Mlečani su tom prigodom preko poslanika Basadone, a zasigurno i ranije, od Krbavskih gotovo ultimativno zatražili napuštanje i rušenje utvrde, čak im isprva prijeteći da ne može biti sporazuma ni u drugim pitanjima ako ne popuste u pitanju Kličevca. Štoviše, mletački je poslanik u pregovorima optužio knezove da namjeravaju graditi još neke utvrde na granici, ali se u dokumentu ništa pobliže o tome ne govori. No knez se Toma Krbavski istom u svoje ime i u ime svoga velikaškog roda pravdao da im je toga nemoguće učiniti jer bi se time iznevjerili vlastitome kralju te bi tako postali vjerolomnim izdajnicima, što bi posljedično pak moglo dovesti do toga da i oni i njihovi baštinici od svoga vladara budu lišeni feudalnog dominija. Ipak, želeći razvijati prijateljske susjedske odnose s mletačkom vlašću, a razumijevši njenu zabrinutost, knez svečano obećaje da Mlečani ne će trpjeti nikakvu štetu niti prijetnju poradi kličevačke tvrđe, koju – uz to – ne će dodatno utvrđivati niti proširivati, već će je zadržati u stanju kakva je trenutno, a što je ponajprije trebaju poradi morlačkih pobunjenika koji im na tome području stvaraju probleme. Obećavajući da Kličevac nikada ne će ustupiti nekome tko bi mogao imati neprijateljske namjere prema Mlečanima, knez ih uvjerava i da ne namjeravaju graditi novih utvrda na graničnom području. Pa iako je Basadona isprva kao uvjet ikakva sporazuma postavio rušenje Kličevca, izgleda da su obećanja Kurjakovičevih kod dužda i u Vijeću umoljenih naišla na plodno tlo, pa se Mleci – očito shvaćajući ograničenu moć svoga zahtjeva – zadovoljavaju time da dukalom od 14.

⁹ DAZd, DT, lib. I., f. 124^r–125^r, br. 414; *Listine*, X., str. 8–10, br. XIII.

¹⁰ ASV, SM, reg. IV., f. 194^v; DAZd, DT, lib. I., f. 124^r–125^r, n. 414; *Listine*, X., str. 8–9, br. XII i XIII.

lipnja 1453. g. dojave rečena kneževska obećanja zadarskim rektorima, knezu Loredanu i kapetanu de Muli, obvezujući njih i njihove sljednike da bdiju nad provedbom svega dogovorenoga.¹¹ Ipak, sraz oko Kličevca između dviju strana javljat će se i u narednim godinama, kako će se vidjeti u daljnjem tijeku ovoga rada.

Unatoč pomirljivim tonovima u sporazumu između spomenutih aktera, problemi se između Kurjakovićevih i Mlečana nisu prestali pojavljivati. Tako se 50-ih godina kao prijeporna pojavljuje i Ostrovica – strateški veoma važna utvrda na raskrižju sjevernodalmatinskih puteva – što ju je Venecija nakratko bila stekla još u proljeće g. 1411. kupnjom od vojvode Sandalja Hranića, ali ju je već za godinu dana bila izgubila, te je kasnije ona u rukama Frankapana pa zatim Talovaca sve do smrti bana Petra Talovca 1453. godine. Kako se Mlečani nisu mirili s gubitkom Ostrovice – pozivajući se s vremena na vrijeme na to da im je ista već pripadala i da bi to trebala iznova – samo su vrebali povoljne okolnosti ne bi li je nanovo pokušali steći; priliku im je za to donijela borba za banovu baštinu, kada se uz kneza Grgura Krbavskog, bana i grofa Ulrika II. Celjskog, hercega Stjepana Vukčića, Frankapane i ostale sredinom XV. stoljeća i oni pojavljuju kao jedni od takmaca za Ostrovicu. Osobito su ogorčene borbe oko utvrde bile sredinom g. 1454. između suprotstavljenih snaga bana Ulrika Celjskog na čelu s Janom Vitovcem i knezova Krbavskih, koje su završile u banovu korist.¹²

U tom svjetlu treba promatrati mletačku namjeru iz lipnja g. 1454. da se utvrda Ostrovica pokuša otkupiti pregovorima. Izgleda da je zadarskim rektorima u to vrijeme pristigla upravo takva ponuda iz nje same, na što su još negdje krajem svibnja otposlali u Mletke glasnika kako bi o tome obavijestio središnju vlast i zatražio odobrenje za taj čin, kao i novčana sredstva u tu svrhu. Iako im Vijeće umoljenih 13. lipnja odobrava trošak do 500 dukata za pokušaj uspješnog okončanja pregovora oko otkupa Ostrovice, ono im u isto vrijeme nalaže da dio tog novca prije toga treba upotrijebiti i za pokušaj uhićenja kneza Grgura Krbavskog, kojega Mlečani očito drže poglavitim uzročnikom nemira na tom području jer ga istom optužuju za česte napade, grabež i nasilja protiv njihovih zadarskih podanika, smatrajući pritom da bi njegova uhidba ujedno olakšala pregovore oko stjecanja same tvrđave.¹³ Jasno je pritom da su se htjeli riješiti neugodnog i žilavog takmaca u ostrovičkom prijeporu, no rezultata oko kneževa uhićenja i otkupa Ostrovice tom prigodom za njih nije bilo, što će potvrditi njihove ponovljene težnje za njom i daljnji mletački problemi s knezom u narednom vremenu.

¹¹ DAZd, DT, lib. I., f. 124^r–125^r, br. 414; *Listine*, X., str. 8–11, br. XIII; usp. i M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 82.

¹² Usp. i V. KLAIĆ, n. dj., knj. III, str. 323–330; A. de BENVENUTI, n. dj., str. 31; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 53–54, 76; M. ŠUNJIĆ, *Bosna i Venecija (Odnosi u XIV. i XV. st.)*, HKD Napredak, Sarajevo, 1996., str. 129–131; T. RAUKAR, Grofovi Celjski i hrvatsko kasno srednjovjekovlje, *Historijski zbornik*, god. XXXVI (1), Zagreb, 1983., str. 113–140 (127); T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, n. dj., str. 64–65.

¹³ ASV, *Secreta Consilii Rogatorum (Deliberationi Senato /Secreta/; dalje, SCR)*, reg. XX., f. 21^r; *Listine*, knj. X., str. 36, br. XXXIV; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 48.

III. Otmica Zadranina Benedikta de Gallellisa i njene posljedice

Iste se godine 1454., ljeti ili u ranu jesen, zbio i neugodan slučaj otmice i ucjene znanoga zadarskoga patricija i posjednika Benedikta de Gallellisa, incident koji je još barem dva desetljeća potom opterećivao odnose Mlečana i Krbavskih. Naime, izgleda da je stanoviti Nikola, kaštelan kurjakovićevske tvrđe Ripča, oteo istoga Benedikta dok je ovaj, obavljajući neimenovanu službu, bio na terenu unutar mletačkoga područja, te ga zatim odveo u rečenu utvrdu Krbavskih, navodno bez njihova znanja. Ondje ga je – pravdajući se da je vjerovnik Republike, koja mu nije isplatila obećanih 700 dukata na ime njegove plaćeničke oružničke službe za ratovanje u Lombardiji – ucijenio za taj iznos ne bi li se tako naplatio od mletačkih vlasti. Kada su do knezova Krbavskih stigle zadarske pritužbe, oni su – pravdajući se da je to učinjeno bez njihova znanja i volje, a očito se ne želeći zamjerati Mlečanima zbog te i takve stvari – naredili istome ripačkom kaštelanu Nikoli da smjesta pusti otetog Benedikta na slobodu, no izgleda da je on to odbio pa je zbog toga knez Ivan osobno sa svojim ljudima krenuo prema Ripču kako bi ga uhitio i oslobodio ucjenjenika. Na to je samovoljni kaštelan pod okriljem noći, povevši sa sobom i zatočenika, napustio Ripač i sklonio se u neimenovani kaštel kneza Dujma Senjskog, te ga tamo nastavio ucjenjivati.¹⁴

Kako stoji u dukali Franje Foscarija od 16. listopada 1454., dužd je zajedno s Vijećem umoljenih, saslušavši glede tog slučaja zadarske glasnike Šimu Jurjevića (de Georgiis) i Donata Lukina Šubića, odlučio uputiti poslanika u frankapanski Senj, očito kako bi se ondje, možda i posredovanjem kneza Dujma, pokušalo razriješiti taj zamršeni problem. Iz iste se dukale doznaje kako su – s obzirom da utamničeni de Gallellis nije mogao namaknuti rečeni iznos od 700 dukata za svoj otkup – sami knezovi Krbavski, želeći okončati ovu za njih neugodnu epizodu, što im je i te kako mogla poremetiti odnose s Mlečanima, ponudili odmetnutom kaštelanu 400 dukata, dok je ostatak od 300 dukata bio prisiljen namaknuti sam ucjenjenik, i to tako da je njegov brat založio pojedine Benediktove nekretnine do tog iznosa. Prigodom toga je, očito, Republika odlučila ignorirati ucjenu i ne obešteti svog nezadovoljnog vjerovnika, ripačkog kaštelana Nikolu, smatrajući povrh toga kneza Tomu Krbavskog i njegove sinove odgovornima za cijeli problem. Štoviše, ovlastila je zadarskoga kneza Petra Basadonu i potkapetana Petra de Mulu, odnosno njihove sljednike, na njihovu molbu da dozvole de Gallellisu da se može obešteti zaposjedanjem dobara Krbavskih i njihovih podanika

¹⁴ M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 158. Šunjić tvrdi da je kaštelan Ripča Nikola zapravo odbjegli mletački vojnik iz zadarske posade. Iako je poradi svih okolnosti i navoda to dopustivo pretpostaviti, takvo se što izrijekom ne spominje u odnosnim vrelima. Ovoga se slučaja usput dotiče i B. GRGIN, n. dj., str. 95–96, pretpostavljajući pritom da se radi o slučaju otkupnine od 700 dukata koju je, navodno, Benedikt Gallellis platio za kneza Tomu Kurjakovića ne bi li ga, možda, otkupio iz osmanskoga zarobljeništva, pa stoga traži natrag svoj novac. No, kako svjedoče ovdje navedeni izvori, jasno je da se radi o slučaju otmice i ucjene Benedikta de Gallellisa poduzete od strane jednog od Kurjakovićevih kaštelana, te da Turci nemaju ništa s time.

koja se nalaze u zadarskom i novigradskom distriktu, i to do vrijednosti cijelog iznosa što ga je Nikoli doplatio za svoju slobodu mimo onih kurjakovićečkih 400 dukata.¹⁵

Da je slučaj Benediktove otmice i nakon toga imao svoje repove, vidi se iz Foscarijeve dukale od 8. ožujka 1455. g., odnosno iz odluke donesene po senatskoj ovlasti u Kolegiju dva dana ranije, koje izvješćuju o tome da su pred dužda stigla dva glasnika (Petar Paladinić i Ivan Potknežinić) kneza Tome Krbavskog i njegovih sinova Ivana i Grgura, te mu u njihovo ime predali nekoliko zahtjeva, među kojima i onaj kojim mletačku vlast podsjećaju da su oni (odnosno sam knez Ivan, kako se može pročitati iz kasnijeg dokumenta) lani založili dva svoja sela kako bi se namaknulo 400 dukata i tim iznosom pomoglo da se Benedikt de Gallellis otkupi iz zarobljeništva. Iz ovoga je očito da je de Gallellis tada već bio pušten iz zarobljeništva te da je za njega plaćen traženi otkup, no ne zna se što je bilo s njegovim otmičarem, je li ostao u državini senjskoga kneza i je li pretrpio kakve sankcije zbog ove otmice, ucjene i iznude. Budući da se knezovi, kako je vidljivo iz vrela, tada ni najmanje ne osjećaju krivima za sve što se zbilo, a pretrpjevši štetu za rečeni iznos, oni traže obeštećenje ili od sredstava Republike ili od samoga Benedikta, ili pak nekog trećeg tko je kriv da je do svega toga došlo. Mlečani, istina, pomirljivo prihvaćaju izlike Krbavskih, ali ne govore ništa o vraćanju istima iznosa od 400 dukata, već im samo nude prijateljski dogovor o cijelom prijeporu, smatrajući istom da zadovoljštinu glede duga trebaju sami ishoditi od svoga ripačkog kaštelana Nikole, budući da su nasilje i ucjena počinjeni od strane njihova kaštelana i na njihovu području, pa su po tome neizravno odgovorni i sami Krbavski, bez obzira na to što se to nije zbilo njihovom voljom.¹⁶

Da će Mlečani ustrajati na svojim zaključcima, vidljivo je i iz dukale Franje Foscarija od 21. ožujka 1455., upućene zadarskom knezu Basadoni i potkapetanu de Muli i ondje zaprimljene 5. svibnja, kojom oni potvrđuju svoju nesklonost vraćanju spomenutih 400 dukata, što su ih Krbavski izdvojili za Benediktovo puštanje i koje sad preko već rečenih poslanika traže od Republike, ponavljajući da oni sami snose odgovornost za cijeli slučaj jer se otmica i ucjena zbila na njihovu području od strane njihova kaštelana i pojedinih drugih njihovih ljudi. Povrh toga nalažu zadarskim rektorima, pozivajući se na pravo i pravdu, da se na najbolji i najkorisniji mogući način pobrinu kako bi se provela ranija odluka mletačkih vlasti da knezovi imaju isplatiti onaj iznos od otprilike 300 dukata koji je sam Benedikt morao namaknuti iz vlastitih dobara, iako su krbavski poslanici zatražili od mletačkih vlasti da ove to više ne traže od njih.¹⁷

No, Kurjakovići se nisu mirili s tim mletačkim odbijanjem pa se knez Ivan, boraveći osobno u Mlecima u prvoj polovini listopada g. 1457. i podnoseći tamošnjim

¹⁵ DAZd, DT, lib. I., f. 136^v, br. 454; f. 140^v, br. 473; *Listine*, knj. X., str. 43, br. LV; 48, LX; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 49–50; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 158.

¹⁶ DAZd, DT, lib. I., f. 140^v, br. 473; *Listine*, knj. X., str. 48, br. LX.

¹⁷ DAZd, DT, lib. I., f. 139^v, br. 468. Zahvaljujem se mr. sc. Robertu Leljaku na korisnim lingvističkim i paleografskim primjedbama prigodom moje obradbe neobjavljenih vrela korištenih u ovome radu.

vlastima u svoje ime i u ime svoga roda pojedine zahtjeve Krbavskih, izrijeком spomenuo i toga slučaja što je tada star već pune tri godine. Podsjećajući da je osobno, ni kriv ni dužan, založio tri (ranije su, zanimljivo, bila spomenuta dva) svoja sela da namakne iznos od 400 dukata za Benediktovu otkupninu i poduzeo sve što je bilo u njegovoj moći ne bi li se otmica i ucjena dokončale, on iznova traži da se mletačka vlast pobrine da mu se vrate založena sela, odnosno da mu se iz zadarske komore isplati navedeni iznos. Pa iako mu Mlečani pritom iskazuju priličnu sklonost – obdarujući ga u prigodi njegova boravka ondje 11. listopada zlatnim suknom u vrijednosti od 80 dukata, hvaleći prijateljstvo koje im on osobno iskazuje te udjeljujući neke trgovinske povlastice Kurjakovićevima odnosno njihovim podanicima – ponovno su odbili takav zahtjev, ovaj put i oštrijim rječnikom, upućujući ga da se izvoli naplatiti od “odmetnika”, kaštelana Nikole, svoga podanika. Usput se obrušuju na Nikolu, zamjerajući mu što im nije razumno pristupio i objasnio svoja potraživanja, ne negirajući izrijeком dug prema njemu, ali i naglašavajući da takav način utjerivanja dugova njima nikako nije prihvatljiv, pa se nakon svega ne smatraju ni u čemu obvezni prema njemu.¹⁸

Štoviše, slučaj je za Kurjakoviće dodatno otežala i dukala dužda Paškvala Maripetra od 16. svibnja 1459. upućena zadarskome knezu Andriji Marcellu i njegovim sljednicima, kojom je na ponovljene žalbe iz Zadra potvrđeno da se za iznos od 300 dukata što ga isti plemenitaš Benedikt potražuje od Krbavskih, a koji je nadoplatio da bi se otkupio od zarobljeništva, tereti knez Toma Krbavski, pa se obvezuje zadarskoga kneza da od njega – ako ovaj hitno svojevoljno ne podmiri već pet godina stari dug, kako je ranije odredila mletačka vlast u nazočnosti njegovih glasnika – nakon što mu se zadnjim upozorenjem pismeno obrati, prisilno naplati rečeni iznos zapljenom njegovih dobara i posjeda u zadarskom području do te vrijednosti, ili će se pak Benedikt, kako je sam izjavio, namiriti od morlačkih podanika rečenoga kneza.¹⁹

Ova odluka osnažena je i duždevom dukalom od 14. prosinca 1459., što je zaprimljena u Zadru 10. veljače sljedeće godine, a kojom ovaj novom zadarskom knezu Benediktu Veneriju pojašnjava cijeli slučaj, i to nakon što je knez u Mletke dojavio da je, upoznavši se s prethodnom dukalom od 16. svibnja iste godine, pismeno zatražio od kneza Tome Krbavskoga da se očituje o svemu i izjavi hoće li nadoknaditi Benediktu de Gallellisu traženi iznos. Budući da je ovaj na taj zahtjev odgovorio niječno, zadarski knez o tome izvješćuje središnju vlast, tražeći daljnje upute o izvršenju ranije odluke o prodaji kneževog posjeda smještenog na mletačkom području (kako doznajemo iz jedne kasnije dukale, radi se o selu Režane²⁰), što ga je u skladu s time već zaplijenio

¹⁸ *Listine*, knj. X., str. 115, br. CXIX; 118, CXXI; usp. i M. E. LUKŠIĆ, Prilog poznavanju mletačke pomorskotrgovinske politike, str. 58.

¹⁹ DAZd, DT, lib. II., f. 20^{r-v}, br. 580.

²⁰ Selo Režane (Rejane) jugozapadno od Novigrada preživjelo je do nas po istim imenom, a u srednjovjekovno se doba nalazilo na Velikoj cesti (*Via magna*) što je iz Nina preko Benkovca i Ostrovice vodila prema Kninu (usp. N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 118–120, 133; N. JAKŠIĆ, *Benkovac*, str. 8).

prethodni zadarski knez Andrija Marcello. Dužd podsjeća da je glede odštete u više navrata pisano Kurjakoviću i da su u Mlecima ranije saslušani i Zadrani Benedikt i poslanik kneza Kravavskoga te da je, sagledavanjem svih okolnosti, presuđeno da Toma Kravavski duguje de Gallellisu obeštećenje u iznosu od 300 dukata; stoga se iznova nalaže zadarskome knezu da se cijela stvar više ne odgađa na štetu Benediktovu, već da se odmah na dražbi prodaju Tomina dobra zaplijenjena u zadarskom distriktu do rečene vrijednosti te da se od tog novca u potpunosti obešteti spomenuti oštećenik.²¹

Ipak, sudeći po dukali od 2. travnja 1460. upućenoj rektorima Benediktu Veneriju i Jurju Vallaressu, pristigloj u Zadar tjedan dana kasnije, izgleda da je zadarski knez – nakon što je u veljači primio prethodnu dukalu – glede odluke o neodgodivoj prodaji zaplijenjenih dobara izvijestio same Kravavske, na što je knez Ivan poslao svoje glasnike u Zadar kako bi eventualno nagovorili mletačke vlasti da tako ne postupe, iako su sami i dalje ustrajavali na tome da ne žele obešteti de Gallellisa. O tome su zadarski rektori 11. ožujka iznova izvijestili Duždevu palaču, na što je ova uzvratila da ne želi više saslušavati kneževske poslanike nego da to još jednom učine rektori, pa ako uvide da ovi ne popuštaju, neka ih onda otprave ne sklapajući s njima nikakva sporazuma koji ne uključuje potpunu de Gallellisovu zadovoljštinu, s obzirom da to Mleci ne će odobriti jer namjeravaju ishoditi obeštećenje svoga vjernoga plemenitog podanika.²²

Da je de Gallellisu napokon, vjerojatno još tijekom g. 1460., bila isplaćena svota od 300 dukata putem prodaje zaplijenjenog Tomina posjeda, znamo iz dukale Paškvala Maripetra sastavljene 24. ožujka 1462., upućene rektorima Benediktu Veneriju, knezu, i Donatu Barbaru, kapetanu, što je u Zadar pristigla 12. travnja. Međutim, iz tog dokumenta istodobno doznajemo da se knez Toma ni slučajno nije pomirio s time, već se lijepo obešteti tako što je zaposjeo puno vrjedniji posjed jednog drugog plemenitog Zadrana, Ivana de Grissogonisa, što se nalazio u državini Kravavskih (kako ćemo doznati iz kasnijeg dokumenta, radi se o danas postojećem selu Raševiću zapadno od Kličevica i Benkovca, tada procijenjenom na oko 1000 dukata), koji se radi toga više puta žalio Mlecima. Očito se pokušavao naplatiti i u ime zaplijenjenog mu sela Režane, i u ime sina Ivana, koji je – kako je već rečeno – onomad založio dva (ili tri) svoja sela za iznos od 400 dukata u korist de Gallellisove slobode. Zanimljivo je, ali ne i previše začuđujuće s obzirom na tadašnju obostranu težnju ka dobrim međususjedskim odnosima i na mnoge posjede vlastitih podanika s jedne odnosno druge strane granice, da je Duždeva palača – nakon što od Kravavskih pismenim putem nije uspjela ishoditi vraćanje de Grissogonisova posjeda, a sagledavši štete i koristi od poduzetih koraka – tada popustila i naložila zadarskim rektorima da knezu Tomi Kravavskom ipak povrate oduzeti posjed, ako on odmah vrati de Grissogonisov, kako ne bi trpio spomenuti njihov nevini plemić. Da bi se to izvelo, naređuje se neka se kupcu ili kupcima zaplijenjenog Tomina posjeda vrati uloženi 300 dukata od strane onog u čije su ruke dospjeli (što će

²¹ DAZd, DT, lib. II., f. 24^f, br. 587.

²² DAZd, DT, lib. II., f. 27^v, br. 597.

reći Benedikta de Gallellisa), a ako je povrh toga prvi kupac u međuvremenu nekom drugom prodao Tomin posjed, neka isti prvi kupac tome vrati uloženi novac. Prigodom međusobnog povrata sredstava, trebalo je preispitati i obračunati poljodjelske radove odnosno poboljšice koje je kupac (ili kupci) u međuvremenu odradio na samom posjedu. U konačnici, i Toma Krbavski i Ivan de Grissogonis trebali su u potpunosti ponovno steći svoje posjede, a nesretni se Benedikt de Gallellis imao naći u prvotnome stanju, dakle – bez svojih 300 dukata, i to sve dok se mletačke vlasti ne pobrinu za razrješenje njegova problema. O očekivanoj žalbi Benedikta de Gallellisa zadarska uprava mora odmah izvijestiti Mletke.²³

Jasno, takva odluka nije mogla proći bez ogorčenih Benediktovih pritužbi, pa i nije odmah provedena, što je izazvalo nove žalbe Ivana de Grissogonisa Duždevoj palači, a što sve doznajemo iz dukale Kristofora Maura od 16. prosinca 1462. upućene zadarskome knezu Ludoviku Diedu i kapetanu Donatu Barbaru. Stoga je dužd s Vijećem umoljenih 10. prosinca ponovno razmotrio cijeli slučaj, pa raniju odluku preinačio u samo jednoj, ali veoma važnoj pojedinosti: knez Toma Krbavski neka, dakle, vrati Zadraniu Ivanu de Grissogonisu zaplijenjeni posjed na njegovu području (Raštevčić), pa će se knezu odmah vratiti onaj njegov prodani posjed (Režane), a kupac toga posjeda se po novoj odluci ima isplatiti iz sredstava mletačke komore u Zadru, a ne da Benedikt de Gallellis mora vraćati jedva ponovno stečenih 300 dukata. Iz ovoga se jasno vidi da je de Gallellis uspio u svojim višemjesečnim pritužbama središnjoj vlasti na njenu raniju – za njega veoma štetnu – odluku iz ožujka 1462. godine.²⁴

Međutim, sve te mletačke ponude nisu impresionirale Kurjakoviće pa će oni i dalje još godinama nastaviti uzurpirati de Grissogonisov Raštevčić, koji im je više nego pokrивao i gubitak Režana procijenjenih na 300 dukata i onih 400 dukata danih još g. 1454. s njihove strane odmetnutom ripačkom kaštelanu Nikoli za de Gallellisovo oslobađanje. Ovo je jasno vidljivo iz dukale Kristofora Maura upućene rektorima Antoniju Veneriju i Ivanu Maurocenu krajem siječnja g. 1467., u kojoj se naglašava da se knez Toma Krbavski glede tog pitanja oglušio na mnoge mletačke dopise pa i dalje zaposjeda posjed Ivana de Grissogonisa vrijednosti oko 1000 dukata. Stoga dužd zajedno sa Senatom nema druge već nalaže zadarskim rektorima da se kupcu rečenog kneževa posjeda isplati za nj uloženi novac iz sredstava zadarske komore, a on sam da se dade i potvrdi oštećenom zadarskom plemiću umjesto njegova zaposjednutog od strane kneza, te da takvo stanje ostane dok se mletačke vlasti ne uzmognu pobrinuti za povoljnije razrješenje ovog zamršenog i dugotrajnog slučaja međusobne uzurpacije.²⁵

No izgleda da ni tu ovoj zavrzlami nije bilo kraja jer se g. 1474. – čak više od sedam godina nakon toga i puna dva desetljeća od ranije opisane Benediktove nevolje –

²³ DAZd, DT, lib. II., f. 40^v, br. 633.

²⁴ DAZd, DT, lib. II., f. 47^v, br. 659.

²⁵ DAZd, DT, lib. II., f. 67^f, br. 728; ASV, SM, reg. VIII., f. 104^v; *Listine*, knj. X., str. 386, br. CCCLXXXVIII.

u podužoj dukali Nikole Marcela od 29. srpnja, upućenoj zadarskom knezu Jeronimu Diedu i kapetanu Nikoli Boldù, a zaprimljenoj tek 11. veljače 1975. (ukoliko nije u pitanju pisareva pogrješka), spominje da je ostao neizvršen nalog iz siječanjske dukale iz g. 1467., a da je selo Raštević (*Rasthienich*) vrijednosti oko 1000 dukata – koje je onomad zaposjednuto od strane kneza Tome Krbavskog odnosno sina mu Ivana zbog zaplijenjenih Režana (*Reiane*), procijenjenih na 300 dukata koliko je bio dug prema Benediktu de Gallellisu – i dalje nedostupno njegovu zadarskom vlasniku, tada Zoilu de Grissogonisu, sinu i baštiniku već pokojnog Ivana. Podsjeća se da je početkom g. 1467. naloženo da se kupcu Režana iz sredstava zadarske komore vrati 300 dukata, a da se samo selo da i potvrdi tada još živućem Ivanu de Grissogonisu kako bi mu se barem dijelom nadoknadio gubitak Raštevića, dok se mletačka vlast ne pobrine za bolje razrješenje cijelog slučaja. Također se kaže da je 19. veljače 1470. u Zadru izdata potvrda na rečenih 300 dukata, koje je trebalo isplatiti iz tamošnje komore u korist stanovitih paških podanika, rečenih zaštićenih kupaca Režana, ali izgleda da se to navodno, barem po zadarskom uvjerenju Duždeve palače, nije dogodilo isključivo zbog besparice već duže prisutne u toj komori, pa se posljedično ni to selo nije moglo dodijeliti plemiću Zoilu na njegovu još veću štetu. Međutim, ne želeći iznevjeriti svoga zadarskog podanika, dužd iznova nalaže rektorima da, u skladu s potvrdom, isplate spomenute kupce iz novaca zadarske komore, a ako to ipak zbog tamošnje nestašice ne bude moguće, neka se taj iznos izvoli isplatiti iz sredstava paške komore, bilo u gotovini, bilo umanjnjem duga što ga ti kupci već imaju prema ovoj komori, bilo od imovine njenih ostalih dužnika u vrijednosti dukata isplaćenih za Režane, bez obzira duguju li joj oni po osnovi izvoza soli ili iz nekih drugih razloga. Nalažući da se što prije izvrši sadržano u ovome dopisu, pritom se rektore obavješćuje da imaju proslijediti isti nalog paškom knezu i komorniku te tamo otposlati ili zadarskog komornika ili koga drugoga podobnog za to, kako bi se što prije razriješilo ovo pitanje na zadovoljstvo zainteresiranih.²⁶

Nije mi zasad poznato je li ova odluka zbilja i provedena te time dokončan barem ovaj unutarmlitački dio tog dugotrajnog spora između Republike, knezova Krbavskih te kneževskog podanika Nikole, kaštelana Ripča, u koji su ne svojom krivicom uvučeni zadarski plemići Benedikt de Gallellis i Ivan de Grissogonis s njegovim sinom i baštinikom Zoilom, trpeći pritom znatne gubitke. No, kako god da je u konačnici završio ovaj slučaj, on jasno pokazuje da je moć velikaškog položaja Kurjakovićevih u drugoj polovini XV. stoljeća, unatoč svim nevoljama kojima su oni tih godina bili izloženi, još uvijek bila takva da su se u pojedinim slučajevima samopouzdanu usuđivali nametati svoju volju moćnoj Republici, ako i ne baš uvijek na svoj probitak. Ovaj je slučaj međusobnih zapljena, sudeći po sačuvanim dokumentima, tada vjerojatno najzvučniji i najdugotrajni u njihovim odnosima, ali je takvih slučajeva bilo još.²⁷

²⁶ DAZd, DT, lib. II., f. 106^v, br. 854.

²⁷ Zanimljiv je u tom sklopu, između ostalog, i slučaj zadarskoga plemića Jurja de Venture koji se u

IV. Pitanje kneževskih podanika na mletačkom području

Iako su se u odnosima Krbavskih i Mletaka još g. 1453. i 1454. pojavili značajni utezi kao što su Kličevac, Ostrovica i otmica Benedikta de Gallellisa, to nije spriječilo kneza Tomu i njegove sinove Ivana i Grgura da se krajem zime g. 1455. pokušaju približiti Mlečanima i zatopeliti međusobne susjedske odnose. Dakako, bili su pritom ponukani stanjem na svome području, uvjetovanim borbom oko talovačke baštine i rastućom turskom opasnošću, kao i potrebom dobivanja pojedinih povlastica te pomoći u određenim pitanjima od samih Mlečana. Kao što je već ranije rečeno, otposlali su u Mletke dva svoja glasnika, Petra Paladinića i Ivana Potknežinića, kako bi ondje predali nekoliko njihovih molbenih zahtjeva. Da bi udobrovoljili Veneciju, pritom joj se nude za dobre prijatelje i sluge, kao što je to, kažu, i dosad bilo, nadajući se ubuduće još boljim odnosima. Stojeći joj svojom pomoći u ljudima i dobrima uvijek na usluzi i službi u svakoj prigodi – osim, dakako, ako bi u pitanju bio kakav sukob s ugarskom krunom – zauzvrat žele da, kao u prošlosti, imaju pravo na nesmetano boravljenje, kretanje, poslovanje i posjedovanje na mletačkim područjima, nudeći to isto za mletačke podanike u svojoj državini, odnosno vlastitim mjestima i kaštelima. U odgovoru Krbavskima, sadržanom u spomenutoj Foscarijevoj dukali od 8. ožujka 1455., upućenoj knezu Petru Basadoni i potkapetanu Petru de Muli, izražava se zadovoljstvo spremnošću knezova za poboljšanjem odnosa te im se obećava potpuna naklonost i odanost, osim ako sami ne zakažu i ne pokvare dobre odnose ponavljanjem postupaka koji su se, kaže se, već događali s njihove strane. Mlečani su pritom bili osobito zadovoljni time što je njihov neugodan protivnik knez Grgur također dio ove ponude – naime, on je prema obavijesti pristiglih poslanika spreman biti im sa svojim ljudima uvijek na raspolaganju, čak i u plaćenju službi – pa su izrazili nadu da će odsada mirno susjedovati s njime.²⁸ No, kako će vrijeme uskoro pokazati, mira s Grgurom Krbavskim za Mlečane ne će biti.

Krbavski su se pritom požalili Mlečanima na činjenicu da, za razliku od prošlih vremena, u slučaju prekršaja, neposluha i dugova nemaju mogućnost provedbe svojih prava nad vlastitim seljacima što su ostali s one strane mletačke međe pa stoga traže takvu povlasticu, ali im ovi to odbijaju dati pravdajući se da bi im to moglo stvoriti velike teškoće duž dalmatinske granice jer bi i svi drugi velikaši, po uzoru na njih, takvo što mogli potom zatražiti. Nesumnjivo da ovo zapravo predstavlja ponovljeni pokušaj Krbavskih da im se s podanicima zaobilazno vrati i jurisdikcija nad dijelom Lučke

Duždevoj palači u travnju g. 1475. požalio na kneza Ivana Krbavskog jer da mu je ovaj oteo znatna novčana sredstva odnosno velik dio imetka, a povrh toga mu nije isplatio neke stvari koje mu Juraj bijaše prodao. Dukalom dužda Petra Moceniga od 10. travnja iste godine, zaprimljenom u Zadru 2. svibnja, mletačke vlasti nalažu zadarskim rektorima Jeronimu Diedu i Nikoli Boldù da ispituju slučaj, pa ako ustvrde da je Zadranin u pravu, neka mu dopuste da se obešteti zapljenom dijela kneževe imovine koja se nalazi na mletačkome području (DAZd, DT, lib. II., f. 110^f, br. 869; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 96).

²⁸ DAZd, DT, lib. I., f. 140^f–142^f, br. 473, 475; *Listine*, X., str. 47–48, 56–57, br. LX, LXVI i LXVII; usp. i I. PEDERIN, n. dj., str. 127.

županije, oduzetim od strane Mlečana još početkom stoljeća; sličan su zahtjev u Mletke – znamo od ranije – neuspješno uputili još u proljeće 1453. godine.²⁹

U gorespomenutoj prigodi dana 8. ožujka 1455. izdana je još jedna dukala tičući se seljaka iz sela *Vdrognich*,³⁰ podanika knezova Krbavskih, što žive na području Republike, a glede činjenice da ninski knez pokušava uzurpirati jurisdikciju nad njima, iako se s time na slažu ni zadarski rektori ni knezovi Krbavski sa svojim podanicima, pa stoga dužd presuđuje u korist zadarske jurisdikcije, zabranjujući ninskome knezu da se ubuduće upliće u tu stvar.³¹ No problemi se pojavljuju i nakon toga. Tako se Kurjakovići g. 1457. žale na položaj svojih seljaka s druge strane granice jer su ih zadarski rektori u posljednje dvije-tri godine počeli prisiljavati na daće pa traže da se prekine s time; u tom su zahtjevu dobili zadovoljštinu od središnjih mletačkih vlasti.³²

Na razumijevanje u Mlečana naišli su rečenog ožujka 1455. g. i u pitanju svojih odbjeglih Vlaha, gdje se Kurjakovići tuže na te svoje podanike koji prema njima imaju obveze u regalijama, ali sve češće, na njihovu štetu i bez dozvole, bježe na područje zadarskog i ninskog distrikta. Stoga traže da se takvi odbjegli podanici više ne primaju na mletačko područje, a oni koji bi u tome ipak uspjeli, neka se silom vrate pod vlast Krbavskih, ili neka ih rektori barem prisile pridonositi u regalijama svojim gospodarima.³³ Isti se problem s velebitskim Morlacima pojavljivao i kasnije, pa se tako knez Ivan u Mlecima g. 1457. ponovno žalio na njihovo bježanje, na što je dobio isti odgovor kao i pred dvije godine: u slučajevima svih izbjeglih podanika Krbavskih koji imaju obaveze prema velikašima, zadarski će rektori narediti da se silom vrate u njihovu državinu, a drugima će biti dozvoljeno da ostanu na mletačkom području poštujući njihovu slobodu.³⁴ I početkom ljeta g. 1469. u vrelima je dokumentiran problem jurisdikcije nad Morlacima prebjeglim na mletačko područje, kojom prigodom

²⁹ DAZd, DT, lib. I., f. 124^r–125^r, br. 414; f. 140^{r-v}, br. 473; *Listine*, X., str. 8–9, br. XII i XIII; 49, LX.

³⁰ Riječ je ovdje vjerojatno o iskrivljenom pisanju imena sela Draginić (Draginići) nekad smještenog na prije rečenoj Velikoj cesti, u blizini tromeđe novigradskog, zadarskog i ostrovičkog distrikta, koje se nalazilo sjeveroistočno od Nadina, a već se u prvoj četvrtini XIV. stoljeća spominje kao dio zadarskoga distrikta, vjerojatno zahvaljujući ranijem doseljenju u Zadar pojedinih pripadnika roda Draginića, kasnijih Nozdronja, iako se smatra da je dio Draginića i dalje nastavio pripadati Lučkoj županiji, pa se tada ondje može pretpostaviti svojevrсна dvostruka jurisdikcija, sve dok mletačko zaposjedanje toga područja početkom XV. stoljeća nije potpuno promijenilo situaciju, kojom prigodom je i priličan dio gornje Luke potpao pod Mlečane (usp. S. ANTOLJAK, n. dj., str. 63–64 /bilj. 87, 97/, 112; T. RAUKAR, *Zadar u XV. stoljeću (Ekonomski razvoj i društveni odnosi)*, Institut za hrvatsku povijest Sveučilišta u Zagrebu, Zagreb, 1977., str. 42–43; Nada KLAIĆ – IVO PETRICIOLI, *Zadar u srednjem vijeku do 1409.*, Prošlost Zadra, knj. II, Zadar, 1976., str. 412–413; Ivna ANZULOVIĆ, Područje sela Korlat u prošlosti, *Zadarska smotra*, Ogranak Matice hrvatske u Zadru, god. XLV, br. 1-3, Zadar, 1996., str. 249–251; N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 150–156; N. JAKŠIĆ, *Benkovac...*, str. 10–12).

³¹ DAZd, DT, lib. I., f. 142^r, br. 476; *Listine*, X., str. 50, br. LXI.

³² *Listine*, X., str. 117, br. CXXI; usp. i S. ANTOLJAK, n. dj., str. 107; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 81.

³³ DAZd, DT, lib. I., f. 140^{r-v}, br. 473; *Listine*, X., str. 49, br. LX; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 50.

³⁴ *Listine*, X., str. 117, br. CXXI.

kličevački kaštelan Ivan Izačić u ime svoga gospodara Ivana Kravavskog piše pismo knezu Antoniju Veneriju (zaprimljeno u Zadru 27. lipnja), žaleći se da su pojedini njegovi Morlaci prebjegli na područje zadarskog distrikta i odnijeli sa sobom kneževe regalije odnosno tražbine, pa se stoga traži da zbog toga odgovaraju upravo pred sudom zadarskoga kneza, uz nadu da će on presuditi u korist potraživanja oštećenoga velikaša.³⁵

V. Knez Grgur Kravavski i Mlečani u sukobu oko Ostrovice

U sklopu spomenutih molbi što su ih knezovi g. 1455. uputili u Mletke, pojavilo se i pitanje baštine preminulog i razbaštinjenog banovca Tome Tvrtkovića (*Tvertovich*, *Tvardoevich*), koju je ugarski kralj Ladislav Posmrče, po svemu sudeći, dodijelio Grguru Kravavskome, a među kojom se baštinom nalazila i Ostrovia. Poznato je, naime, da se banovac Tvrtković, kada se ono g. 1452. iznova bio odmetnuo od bana Petra Talovca, sklonio na mletački teritorij, gdje je uživao zaštitu zadarskih rektora te je ondje umro sastavivši oporuku u korist svojih pouzdanika. Budući da se dio njegovih dobara nalazio u granicama zadarskoga distrikta, Kravavski su željeli ući u njihov posjed, ali im je za to, dakako, bila potrebna mletačka dozvola. Međutim, Venecija ni slučajno nije pokazala volju bespogovorno poštivati kraljeve odluke glede razbaštinjenja Tome Tvrtkovića, već se pozvala na pravni običaj da poštuje posljednju volju preminuloga koji je umro na njenu području i posjednik je na tom istom području. Ipak, tom se prigodom ovlašćuje zadarski knez da ipak potanko ispita cijeli slučaj, ali se iz sadržaja isprave ne može saznati kakva je odluka s tim u vezi na koncu donesena.³⁶

U sklopu velikaških borbi za prevlast u sjevernoj Dalmaciji treba promatrati i kurjakovićevsku molbu u rečenoj prigodi da im Mleci pomognu dozvolom za unajmljivanje 25 velikih samostrijela i 40 bačava baruta za bombe jer im prijete opasnost od Celjskog grofa i Turaka, no Mlečani odbijaju tu molbu pravdajući se nedovoljnim zalihama zbog ratnih sukoba u Lombardiji te opremanja ratnoga brodovlja namijenjenog ratu s Turcima.³⁷ Poznato je, naime, da je od 20-ih do 50-ih godina XV. stoljeća, u Foscarijevo vrijeme, Venecija doista sudjelovala u dugogodišnjem i iscrpljujućem ratovanju na kopnu i moru između talijanskih država, te su ove izlike, uključujući i tursku prijetnju na istoku, sasvim logične, posebice kada se uz to uzme u obzir da Republici nije odgovaralo da na takav način pomaže svojim interesima često suprotstavljenim knezovima, osobito stoga što se tada nije htjela zamjerati banu Ulriku Celjskom, vodeći računa o njegovu tada jakom položaju u Hrvatskoj.³⁸

³⁵ DAZd, DT, lib. II., f. 74^v, br. 750; *Listine*, X., str. 452–453, br. CCCCLXXII; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 59; B. GRGIN, n. dj., str. 141.

³⁶ DAZd, DT, lib. I., f. 140^{f-v}, br. 473; *Listine*, X., str. 49, br. LX; usp. i V. KLAJČ, n. dj., knj. III, str. 298–302, 324; N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 115.

³⁷ DAZd, DT, f. 140^{f-v}, br. 473; *Listine*, X., str. 49–50, br. LX.

³⁸ V. KLAJČ, n. dj., knj. III, str. 329; Frederic C. LANE, *Venice – A Maritime Republic*, The Johns Hopkins University Press, Baltimore – London, 1973., str. 229–236; T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC –

Iako je g. 1455. donijela pokušaj svojevrsnog zatopljanja u odnošajima knezova i moćne jadranske aristokratske republike, već nam izvorni povijesni podatci iz iduće godine svjedoče o ponovnom pogoršanju tih odnosa. Tako je iz spisa mletačkoga Vijeća umoljenih od 5. srpnja 1456. g. razvidno da u Veneciji postoji zabrinutost glede neprijateljskih namjera bana Celjskog i knezova Krbavskih prema Zadru i njegovu području, povrh toga još poharanom kugom. Štoviše, Mlečani ih tom prigodom optužuju da se u tu svrhu uroćuju s pojedincima iz samoga grada. Da bi suzbili njihove namjere, Mlečani se odlučuju za demonstraciju sile, pa hitno daju opremiti, oboružati i u Zadar otposlati jednu ratnu galiju na čelu sa suprakomitom Mafejem Leonom, u svrhu čega se izdvaja 2500 dukata iz solnih prihoda. Iz istih se sredstava istom prigodom dodatno izdvaja i 1500 dukata za primanja mletačkih plaćenika u Zadru.³⁹

Pogoršani se odnosi nastavljaju i na proljeće g. 1457., kada je ponovno u središtu prijepora kaštel Ostrovica. Kneza Grgura Krbavskog – nakon što su u travnju o svemu potanko izviješteni od zadarskih rektora – Mleci tada optužuju da sa svojim ljudima iznova hara po zadarskom teritoriju te ga istom prigodom tituliraju “znanim neprijateljem njihova dominija”. Dakako, knez se dodatno osilio nakon pogibije Ulrika II. Celjskog g. 1456., svoga ozbiljnog takmaca u sjevernoj Dalmaciji. Po svemu sudeći, Grgur je bio obaviješten da isti rektori pokušavaju pregovorima s tamošnjim kaštelanom (koji će se nastaviti i kasnije, zaključujući po sadržaju jednog kasnijeg dokumenta iz g. 1458., što ga spominjem u nastavku) otkupiti Ostrovicu, kao što su to pokušavali i ranije, a za koju je i sam knez živo zainteresiran. Najvjerojatnije im se zato osvećuje provalama na njihovo područje, iako ovdje ne treba isključiti i koji dodatni, u izvoru nespomenuti povod za sukobe. U tu su svrhu Mlečani odlučili pojačati svoje oružane snage u Zadru, pa tako povlače Bernarda Maurocena sa njegovih 25 kopljanika, umjesto kojega kao pojačanje šalju u bojovima istaknutoga Jurja de Thientisa sa 40 kopljanika te još tri neimenovana lombardska časnika s ukupno 120 pješaka. Istom su prigodom novim ljudima ojačali snagu svoga pješaštva u vranskoj i u novigradskoj utvrdi.

No knez se Grgur nije zadovoljio uznemiravanjem mletačkih podanika već je – da bi osujetio njihove namjere – s oko 160 svojih ljudi počeo podizati nekakvu tvrđicu nasuprot Ostrovici kako bi je zauzeo, te tako – strahovali su Mlečani – nadzirao i držao u stalnoj nesigurnosti i opasnosti njihov zadarski, ninski i vranski distrikt sa čitavom Dalmacijom. Imajući u vidu stvarnu opasnost koja im prijete od Kurjakovića, Senat dvama dopisima od 28. travnja i onim od 2. svibnja 1457. daje suglasnost zadarskim rektorima da pokušaju iskoristiti povoljnu prigodu i provesti u djelo načelno već dogovoren sporazum s ostrovičkim kaštelanom o preuzimanju utvrde otkupom za već ranije utvrđeni iznos (radi se zasigurno o onih 500 dukata što se, kao što smo vidjeli, spominju još u lipnju g. 1454.), te da potom na utvrdi istaknu stijeg sv. Marka i ondje za

Š. PERIČIĆ, n. dj., str. 62.

³⁹ *Listine*, X., str. 92, br. XCVII; usp. i V. KLAJČ, n. dj., knj. III, str. 330; A. de BENVENUTI, n. dj., str. 50–51.

njenu obranu smjeste dovoljan broj mletačkih pješaka.

Od zadarskih se rektora traži maksimalna pažljivost u postupanju, kako slučajno ne bi došlo do oružanih sukoba ili čak rata, s obzirom na protivne namjere Grgura Krbavskog, pa im se sugerira da ga pregovorima i pomirljivim riječima pokušaju uvjeriti da se okani Ostrovice i dopusti mletačkim vojnicima da je nesmetano zauzmu jer ona, navodno, po povijesnome pravu pripada Mlečanima, a zbog svoga strateškog položaja na raskrižju puteva iznimno puno znači njihovim interesima u Dalmaciji. Senat također ovlašćuje rektore da se, ako se nakon svega knez Grgur i dalje bude protivio njihovim namjerama, imaju obratiti za odgovarajuću pomoć u ljudstvu ostalim dalmatinskim rektorima i njihovim saveznicima – kojima se istom nalaže da ju moraju pružiti – pa onda zajedno sa zadarskim konjanicima i oružnicima što žurnije zauzeti Ostrovicu, demonstrirajući brojem vojnika stvarnu silu, ali je istodobno po svaku cijenu izbjegavajući upotrijebiti; jasno, zbog prije navedene opasnosti od izbijanja rata. Pritom se zadarskoj upravi osobito napominje da o svemu što se bude zbivalo oko Ostrovice mora bez odgode i u potpunosti pismeno izvješćivati središnju vlast – napose o položaju na terenu kneza Grgura i njegovih ljudi, o trenutnoj njihovoj brojnosti, kao i o eventualnim pojačanjima koja im pristizu – kako bi se ona mogla odrediti glede mogućih novih činjenica. Ipak, ni ovakvi, relativno oprezni zaključci nisu u Mletačkome senatu imali nepodijeljenu podršku. Naprotiv, izgleda da su mnogi ondje bili skeptični glede mogućnosti zauzimanja utvrde smještene prilično duboko na tuđem teritoriju, ali i s obzirom na opasnost od ponovnog izbijanja sukoba između Republike i Kraljevstva nakon više godina. Na takav zaključak upućuje činjenica da glasovanje o zaključcima 28. travnja 1457. nije uspjelo jer je većina bila protiv, pa se ono moralo ponoviti 11. svibnja iste godine; ovaj put, istina, s više uspjeha, nakon očito djelotvornog lobiranja.⁴⁰

Očito da od mletačkih želja da otkupe Ostrovicu na koncu ipak nije bilo ništa. Nije mi poznato jesu li mletački oružnici zbilja pokušali zauzeti utvrdu pa su pritom suzbijeni od snaga kneza Grgura Krbavskog, ili su sami Mlečani još prije takva pothvata procijenili da nemaju izgleda i moći za njegovo uspješno dokončanje, ili su pak odlučili da je rizik od izbijanja rata prevelik. Bilo kako bilo, iz dopisa Senata od 7. ožujka 1458. doznajemo da je knez Stjepan II. Senjski – inače uvjereni pristaša novoga ugarsko-hrvatskog kralja Matije Korvina – poslao glasnika u Mletke da izvijesti kako, po mandatu kralja, ima namjeru zauzeti Ostrovicu, kojoj trenutno i dalje prijete njegov protivnik knez Grgur sa svojim oružnicima, a s kojim se knez Stjepan ni na koji način ne želi dogovarati oko tog pitanja. Međutim, kako frankapanski knez, da bi se uopće približio Ostrovici, treba prijeći državinu Kurjakovićeveih – što mu tada nije moguće – zatražio je od mletačkih vlasti da mu dopuste da sa svojim ljudima prijeđe preko mletačkoga teritorija, što Senat, uz uobičajenu kurtoaziju, glatko odbija bez većeg

⁴⁰ ASV, SCR, reg. XX., f. 121^v–122^r; *Listine*, X., str. 106–108, br. CX i CXI; usp. i V. KLAIĆ, n. dj., knj. III, str. 344; A. de BENVENUTI, n. dj., str. 51; T. RAUKAR – I. PETRICIOLI – F. ŠVELEC – Š. PERIČIĆ, n. dj., str. 64–65; B. GRGIN, n. dj., str. 87.

obrazlaganja.⁴¹

Više nam podataka o tada aktualnom mletačkom stavu glede problema Ostrovice pruža dokument datumom veoma blizak upravo spomenutom, čija vremenska podudarnost vjerojatno nije slučajna. Naime, samo šest dana nakon što je odgovorio knezu Stjepanu, Senat 13. ožujka 1458. odgovara i Jurju *Gaigeru*, koji je u svoje ime i u ime svoga neimenovanoga brata, što je trenutno ostrovički kaštelan,⁴² tada boravio u Mlecima kako bi ondje ponudio predaju Ostrovice u mletačke ruke, tužeći se da je ona stalno izložena napadima knezova Krbavskih. Stoga se može pretpostaviti da je riječ o istome kaštelanu koji je, kao što znamo, i prošle, 1457. godine pregovarao s Republikom o izdajničkoj predaji utvrde u zamjenu za dukate, te da je u pitanju ponovljena ponuda. No, iz odgovora je bjelodano da se ni dužd ni Senat ne žele više izravno uplitati u ostrovički problem jer im on, kažu, može donijeti ratno stanje. Iz toga je, između ostalog, jasno vidljivo da je u manje od deset mjeseci značajno oslabio mletački entuzijizam kada je u pitanju zauzimanje ključne sjevernodalmatinske tvrđe.⁴³

Iako Mlečani ni kasnije ne uspijevaju doći u posjed Ostrovice, njihov interes za utvrdu ipak ne opada, pa prate sve što se zbiva oko nje. Tako oni ubrzo potom – barem neizravno – zajedno s jednim Kurjakovićem iznova sudjeluju u ovom znanome prijeporu. No, ovaj put nije u pitanju knez Grgur – jer je u međuvremenu nestao s povijesne pozornice – već njegov brat Ivan Krbavski, poznat kao onaj koji je u tom velikaškom rodu bio puno bliskiji Veneciji od, primjera radi, vlastita brata, barem do tog doba. Ivan je početkom proljeća 1460. godine pisao u Mletke, žaleći se da je Ostrovica potpala u vlast bana Pavla Špirančića, njegova protivnika (ujedno i predstavnika centralizatorskih mjera kralja Matije Korvina), pa ovaj sada veoma realno prijeti sigurnosti njegove državine. Kako bi suzbio tu opasnost, želi u svrhu obrane otkupiti jedan drugi, ovdje neimenovani kaštel, vjerojatno ne previše udaljen od Ostrovice i zasigurno također na području Hrvatskoga Kraljevstva, i to od jedne isto tako neimenovane plemkinje, njegove vlasnice, kojoj zauzvrat nudi pojedina svoja sela i posjede što ih ima u zadarskoj jurisdikciji. Upravo poradi toga traži od Mletaka dozvolu za takvu kupoprodaju, što mu dužd Paškval Maripetro dozvoljava dukalom od 2. travnja 1460. upućenom zadarskome knezu Benediktu Veneriju i kapetanu Jurju Vallaressu, ovlastivši istom rečene rektore da mu po potrebi u istu svrhu dozvole dodatnu kupnju nekretnina na zadarskome teritoriju. Usput rečeno, dužd ih tom prigodom, također na Kurjakovićevu molbu, imenuje presuditeljima u prijeporu oko nekog prijelaza odnosno tjesnaca između rečenoga kneza i knezova Posedarskih, inače mletačkih podanika i

⁴¹ Iván NAGY – Albert NYÁRY, *Magyar diplomáciai emlékek (Mátyás király korából, 1458.–1490., /dalje, MDE/)*, sv. I., Magyar történelmi emlékek, Monumenta Hungariae historica, Magyar tudományos akadémia, Budapest, 1875., str. 7, br. 5; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 252, bilj. 313.

⁴² Ovdje se, nema sumnje, radi o Jurju i bratu mu Andriji Kreigeru, tadašnjem ostrovičkom kaštelanu (usp. Pál ENGEL, *Magyarország világi archontológiája 1301–1457*, sv. I, Budapest, 1996., str. 347, 384, 433, 436).

⁴³ MDE, sv. I., str. 8, br. 6; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 252, bilj. 316.

izdanaka roda Gušića poput Krbavskih, i to nakon što saslušaju obje suprotstavljene strane, ne nudeći pritom više potankosti glede prijepornog pitanja.⁴⁴

VI. Kaštel Kličevac i dalje žarište razmirica Republike i Krbavskih

Kao što vidjesmo, problem graničnoga kaštela Kličevca između Venecije i knezova izbio je još g. 1453., kojom su se prigodom Mleci privremeno pomirili sa zatečenim stanjem, prihvativši kneževska obećanja da utvrdu više ne će fortificirati ni širiti te je nikada ne će ustupiti nekome tko bi pomoću nje mogao ugrožavati mletački teritorij. No, isto se pitanje pojavilo i u listopadu g. 1457. – dakle u godini prilično žestokog sukoba kneza Grgura i Mlečana oko Ostrovice – kada je knez Ivan, boraveći u Mlecima, između ostalog, izvijestio svoje susjede da namjeravaju dovršiti fortificiranje rečene utvrde, koje su onomad privremeno prekinuli na mletački zahtjev. Učinio je to pod izlikom da sada, osim Turaka, imaju i pojedine druge neprijatelje, pa im radi potrebe pribježišta za vlastite podanike ondje treba sigurna utvrda, naglašavajući i uvjeravajući ih da je to jedina svrha ovog poduzeća. Očekivano, Mlečani ne prihvaćaju takvo obrazloženje, detaljno ga i gotovo doslovno podsjećajući na data obećanja glede tog pitanja iz 1453. godine, uključujući i ono da ne će izvoditi nikakve radove bez suglasnosti Venecije. Duždeva se palača osobito iščuđava izlici podastroj od strane Ivana Kurjakovića da knezovima dovršeni Kličevac treba poradi opasnosti od Turaka; oni, naime, smatraju da takve opasnosti za njihovu državinu trenutno nema. Stoga se od knezova traži da iznova ne obzidavaju kaštel, jer je on već bio i opet bi mogao postati razlogom susjedske smutnje između njih i njihovih podanika, te se izražava nada da će ovi dobro promisliti o svemu, odustati od dovršenja Kličevca i poštovati ranije svečano data obećanja, kako bi međusobno mogli živjeti u miru i prijateljstvu.⁴⁵

No, nema sumnje da su Kurjakovići nastavili graditi odnosno fortificirati utvrdu jer je mletačka vlast na čelu s duždom Kristoforom Maurom prosvjedovala zbog te činjenice izravno na dvoru Matije Korvina u proljeće 1463. godine, i to putem svoga tajnika i poslanika na ugarskome dvoru Petra Tomasija – dakle, gotovo šest godina nakon upravo opisanog nesporazuma – tražeći od kralja da im naloži da smjesta prestanu s tom fortifikacijskom djelatnošću i vrate Kličevac u prijašnje stanje nedovršenosti, jer im tvrđava ugrožava sigurnost granice. Kralj je tada u potpunosti izašao u susret mletačkome zahtjevu, kao što se može jasno vidjeti iz prijepisa kraljeva odgovora odaslatog iz Budima u Mletke u travnju g. 1463., a kojeg je potom dužd,

⁴⁴ Prijeporni se dio spominje kao "*passus sive barchanei*"; za pretpostaviti je da se ovdje radi o Novskom ždrilu. Usp. DAZd, DT, lib. II., f. 25^v–26^f, br. 592; *Listine*, X., str. 147, br. CLIII (objavljeno pod krivim nadnevkom, 11. travnja); usp. i S. ANTOLJAK, n. dj., str. 107, M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 81; B. GRGIN, n. dj., str. 87–88.

⁴⁵ *Listine*, X., str. 116–117, br. CXXI; usp. i Petar GRGEC, *Hrvatski Job šesnaestoga vijeka – ban Ivan Karlović*, HKD sv. Jeronima, Zagreb, 1932., str. 13; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 82; N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 64.

uvrštenog u dukalu od 24. travnja, uputio zadrarskim rektorima, knezu Ludoviku Diedu i kapetanu Donatu Barbaru, sa zadatkom da preko glasnika doznaju od Kravavskih hoće li postupiti po Korvinovu nalogu. Navodeći da se Kličevac nalazi na samoj granici zadrarskoga teritorija, a da ga je počeo graditi još knez Toma Kravavski, koji je potom istu gradnju obustavio na mletačko traženje, kralj kudi Kurjakoviće što su ponovno počeli raditi na tvrđi, a s tim nastavili i nakon prosvjeda mletačkih vlasti, oglušivši se u potpunosti na njega. Nezadovoljan takvim ponašanjem, koje ugrožava prijateljsko susjedovanje Kraljevstva i Republike, ozbiljno im i odriješito zapovijeda da odustanu od daljnjeg utvrđivanja i sve vrata u stanje kakvo je bilo prije ovih posljednjih graditeljskih zahvata, te da više ne rade na Kličevcu bez prethodne dozvole mletačkih vlasti, već nastoje s njima i s njihovim podanicima živjeti u miru.⁴⁶

Ovakav kraljev stav ne čudi s obzirom da Kurjakovići još otprije spadaju u one hrvatske velikaše koji su stajali na putu njegovih namjera i mjera za jačanjem središnje vlasti, pa im nije bio osobito sklon. Osim toga, kralj je tada u intenzivnim pregovorima s Mlecima od kojih traži novčanu pomoć za obranu od Turaka s obzirom na predstojeći osmanlijski pohod na Bosnu, pa mu ovakav pogranični prijepor u tom trenutku zasigurno nije bio dobrodošao. Međutim, ni ta kraljeva zapovijed nije imala većeg utjecaja jer je kličevačka tvrđa i te kako u funkciji i kasnih šezdesetih godina, a njen je kaštelan, znamo iz povijesnih vrela, prilično utjecajna osoba u kurjakovićeovskoj državini te osoba koja se u više navrata javlja u pregovorima s Mlečanima. Kličevac se proširuje i dodatno fortificira i sedamdesetih godina, pa se tako g. 1479. Zadrani žale Mlecima da knez Ivan Kravavski iznova krši ranije spomenuti sporazum s mletačkom vlašću o neutvrđivanju i neširenju kurjakovićeovskih utvrđi, zbog čega zadrarski distrikt trpi znatne štete.⁴⁷ Zanimljiv je u tom slijedu i podatak iz rujna g. 1483., koji govori da je Ivan Jarupčić iz Bruvna od kravavskog “župana” Ivana na uživanje dobio tri sela u Lučkoj županiji zbog vjerne službe i doprinosa od 180 florena za izgradnju Kličevca. Da je fortifikacija i nakon toga bila i dalje u izgradnji, vidi se iz činjenice da se g. 1486. Mlečani žale da je Kličevac posljednjih godina izrastao u pravu fortificiranu tvrđu, pa od tadašnjega bana iznova traže njegovo rušenje.⁴⁸

VII. Slučaj Marka Kralja

Pogoršavanje odnosa mletačkih vlasti i Kurjakovića, sada predvođenih knezom Ivanom, nastavljeno je i prema kraju 60-ih godina. Tako iz mletačkih povijesnih vrela doznajemo za sukob koji traje u kasnu jesen 1468. godine, kada je došlo do tako ozbiljnog stanja da su obje strane odlučile pregovorima riješiti krizu uzajamnih odnosa.

⁴⁶ DAZd, DT, lib. II., f. 49^r, br. 663; *Listine*, X., str. 241–242, br. CCXXXIX; usp. i P. GRGEC, n. dj., str. 13; M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 82–83; A. de BENVENUTI, n. dj., str. 52; S. ANTOLJAK, n. dj., str. 84; V. KLAIĆ, n. dj., knj. IV, str. 59; B. GRGIN, n. dj., str. 252, bilj. 314.

⁴⁷ DAZd, DT, lib. II., f. 128^r, br. 942.

⁴⁸ M. ŠUNJIĆ, *Dalmacija u XV. stoljeću*, str. 83; B. GRGIN, n. dj., str. 118.

Po svemu sudeći, povod zaoštavanju bilo je mletačko uhićenje kneževskog podanika Marka Kralja, koji je zatim – iz nepoznatog mi razloga odnosno nespomenutog zlodjela – vjerojatno osuđen na najtežu kaznu, na čije je izvršenje čekao u zadarskoj tamnici. Osim toga, Mlečani su proveli postupak i osudili na nenavedenu kaznu još dvojicu ljudi kneza Ivana, Dominika Perušića i Grgura Diklića. Na sve je to knez Ivan Krbavski sa svojim oružnicima odgovorio provaljivanjem i haranjem po zadarskom teritoriju, pri čemu su počinjene mnoge štete. Štoviše, dao je uhititi mletačkoga časnika Nikolu Catellana de Fortebracciisa zajedno s još nekolicinom mletačkih ljudi iz njegove pratnje, kao i više mletačkih podanika iz vranskoga distrikta, te ih sve skupa kao taoce zbog Kraljeva slučaja dao utamničiti u kličevačkoj utvrdi. Stanje je postalo toliko napeto da je mletački Senat bio prisiljen dana 17. studenog donijeti odluku da se zbog upada kneževih ljudi na njihovo područje, te zbog uhićenja rečenog Nikole Catellana i drugih, knezu Ivanu uputi poslanik s pratnjom i ondje pregovorima pokuša doći do razrješenja neugodne situacije.

Izgleda da je ovaj poslanik s knezom Ivanom dogovorio dodatne pregovore kod zadarskoga kneza, što je i provedeno 25. studenoga 1468. godine, pri čemu je uglavljena pogodba od sedam članaka. U pregovorima su s mletačke strane bili zastupljeni zadarski rektori, knez Antun Venerio i glavni kapetan Marko Cornario, dok su u ime kneza Ivana ondje bili vitez Grgur Popović, kličevački kaštelan Ivan Izačić te Pavao Mirzić uz, dakako, nazočne svjedoke iz kruga zadarskih činovnika. Pritom je, kako bi se smirilo stanje i vratilo kakvo-takvo miroljubivo susjedovanje, dogovoreno da se puste na slobodu zatvorenici s obiju strana zajedno s njihovim zaplijenjenim stvarima i dobrima te da se ujedno svi postupci protiv istih proglašeni ništavnima. Također je na terenu – uz obostranu nazočnost – trebalo ustvrditi sve novonastale štete kako bi se one mogle otkloniti, kao i ustvrditi sve nestale stvari s obiju strana. Ipak, zadarski se rektori, očito ne imajući za to ovlast, suzdržahu od odluke u slučaju osuđenog Marka Kralja, pa je dogovoreno da knez Ivan Krbavski u Mletke pošalje poslanike kako bi izmolili suspenziju izvršenja kazne, dok su se rektori pritom obvezali pismeno zatražiti milost za Kralja izravno od dužda. K tome su se zadarski knez i kapetan zauzvrat obvezali da će – ukoliko osuđenikov slučaj u Mlecima ne bude povoljno riješen – poslati nazad u Kličevac sve prijašnje mletačke taoce izuzev Nikole Catellana. Na koncu je zaključeno da se – u interesu trajnoga mira – svi budući prijepori između Republike i knezova Krbavskih odnosno njihovih podanika ne smiju rješavati naprečac i nasiljem ni s jedne strane, već se o konkretnom predmetu nakon izbijanja spora rektori i knezovi trebaju međusobno pismeno izvijestiti i onda razborito i pravedno odlučivati.⁴⁹

Kao što se može vidjeti iz spisa mletačkoga Senata od 28. veljače 1469., Ivan Krbavski je zbilja otposlao svoje glasnike u Mletke tražeći putem njih da tamošnje vlasti

⁴⁹ DAZd, DT, lib. II., f. 70^v, br. 740; *Listine*, X., str. 415–417, br. CCCCXXXVI i CCCCXXXVII; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 58.

potvrde sve članke sklopljenog sporazuma između kneza i zadarskih rektora, napose da donesu odluku o puštanju Marka Kralja iz zadarske tamnice te da uzmognu pomiriti stare razmirice između kneza s njegovim podanicima, s jedne, te mletačkih podanika, s druge strane, što se najvjerojatnije odnosilo i na tadašnje vranske pogranične probleme (o čemu više u nastavku). Kneževi su glasnici istom zatražili i pomoć u novcu i vojnoj opremi radi obrane njegovih utvrdi i mjesta od turske opasnosti (što je očito također bio povod kneževe sklonosti sporazumu). Vijeće umoljenih je očito također bilo sklono sporazumijevanju s knezom, pa je uslišilo njegova traženja: odobrilo je postignuti sporazum i Kraljevo puštanje iz tamnice na slobodu te obećalo pomoć knezu u novcu i vojnoj opremi nakon posjete knezu i uviđaja potreba na terenu od strane mletačkog poslanika. Što se pak tiče graničnih razmirica među podanicima – ne mogavši dobiti dovoljno podataka o njima od tada također tamo nazočnih zadarskih poslanika – Senat je odlučio da se ovlaste zadarski rektori kako bi se pobrinuli za uređivanje tog problema, vodeći pri saslušavanju zainteresiranih strana računa o pravdi i jednakosti, s time da je pridržana pritužba u Mletke svima onima koji se budu osjećali oštećenima njihovim odlukama.⁵⁰ Te je odluke zadarskim rektorima, knezu Veneriju i kapetanu Cornariju, dužd Kristofor Mauro dojavio dukalom od 2. ožujka, koja je u zadarskoj kancelariji zaprimljena tjedan dana kasnije.⁵¹

VIII. Pogranični prijepori oko Vrane

Ovakav, prilično pomirljiv dogovor u slučaju Marka Kralja, Nikole Catellana de Fortebraciisa i ostalih uhićenih na prijelazu g. 1468./1469., kao i tadašnja spremnost za rješavanjem preostalih pograničnih razmirica, očito je utjecala na pozitivno razrješenje barem jednog konkretnog međašnog prijepora između dviju strana. Naime, u siječnju g. 1469. vrhunac su dosegle već od ranije postojeće nesuglasice oko ispaše sitne stoke na pograničnom području između Hrvatskoga Kraljevstva i Mletačke Republike u blizini Vrane, točnije na samoj državnoj međi između područja sela Škorobića (*Scorobich*)⁵² na mletačkoj i Ušalice (*Usaliza, Usaniza*)⁵³ na hrvatskoj strani, a koja se pružala točno po

⁵⁰ *Listine*, X., str. 432, br. CCCCLV.

⁵¹ DAZd, DT, lib. II., f. 70^v, br. 741; *Listine*, X., str. 433, br. CCCCLVI.

⁵² Škorobić je bivše naselje – tada na području Republike, a ranije negdašnje Sidraške županije – sa sjeveroistočne strane Vranskoga jezera, negdje na području sadašnje Potkose odnosno podno Otona, gdje i danas na to mjesto podsjeća hidronim Škorobić. Usp. Franjo SMILJANIĆ, *Teritorijalno-administrativno uređenje Dalmatinske Hrvatske od X. do XV. stoljeća*, (doktorska disertacija), Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet u Zadru, Zadar, 1990., str. 397; F. SMILJANIĆ, Teritorij i granice Sidraške županije u srednjem vijeku, *Biogradski zbornik (Biograd i njegova okolica u prošlosti)*, 1, Zavod za povijesne znanosti Filozofskoga fakulteta u Zadru i SIZ kulture Općine Biograd, Zadar, 1990., str. 319–333 (330); F. SMILJANIĆ, Teritorij i granice Lučke županije u ranom srednjem vijeku, *Radovi Filozofskog fakulteta u Zadru (Razdio povijesnih znanosti)*, sv. 35/22 (1995./96.), Zadar, 1997., str. 205–256 (str. 216, bilj. 218).

⁵³ Trag bivšeg naselja Ušalica (Ušelica) jest u novije vrijeme prepoznat u predjelu Uželica (Užolica)

putu (*Colnich*) što je prolazio između obaju sela i koji je zapravo bio dio pravca što je od davnina vodio od Zadra prema Zatonu Šibenskom. Spor je kulminirao zbog toga što su neki mletački službenici iz Vrane zaplijenili nešto koza i ovaca pojedinih podanika kneza Ivana Krbavskog, tvrdeći da su zatečene s južne, dakle mletačke strane puta odnosno međe, dok su ovi tvrdili da je stoka oteta s gornje strane puta, dakle s područja ostrovičkog distrikta. Vjerojatno kao odgovor na to, kneževski su podanici na graničnom području kraj sela *Cubliane*,⁵⁴ što se nalazilo na zadarskom teritoriju, zaplijenili nešto koza mletačkih podanika (koje su ubrzo, preko kličevačkog podkaštelana Jakova Mladinčića, vraćene vlasnicima, vjerojatno kao znak dobre volje, s obzirom na tadašnju želju knezova Krbavskih za boljim odnosima s Mlečanima), a i nešto ovaca, za čiju je zapljenu izrijeком optužen plemić Ivan Petrić, što su naknadno također vraćene. Osim toga, slučaj su dodatno podgrijavale česte pritužbe mletačkih na postupke kneževih podanika, jer da ovi navodno često uznemiruju mirne posjede na vranskom području te da im pritom znaju počinuti velike štete.

Stoga je, u skladu s prije spomenutim zadarskim dogovorom o miroljubivom i razboritom rješavanju svih susjedskih nesuglasica postignutim krajem g. 1468., a nakon pisma upućenog s hrvatske strane zadarskim rektorima, u drugoj polovini siječnja 1469. u rečenom selu *Cubliane* te u vranskom burgu kroz više dana u prilično pomirljivom raspoloženju održano niz pregovora, preispitivanja prijepornih činjenica na samom terenu oko međe te saslušanja sudionika spornih događaja (pri čemu je osobito naglašeno svjedočenje Stipača Kovačića, 90-godišnjeg starca iz Ušalice), a sve kako bi se došlo do rješenja zadovoljavajućeg za obje strane. Mletačku su stranu u ime zadarskoga kneza Antuna Venerija te prefekta Ivana Maurocena, između ostalih, predstavljali plemići Grgur Detrico, knežev savjetnik, zatim knežev kancelar Petar

današnjega sela Pristeg, a nalazi se i u nazivu Uželičani za tamošnje Hrvate katolike, te se ona izjednačuje s nestalim srednjovjekovnim selom Ušljevas, koje je još krajem XIV. stoljeća u jednom bilježničkom spisu u prostoru određeno tako da na sjeverozapadu graniči s Pristezima, na jugozapadu sa Škorobićem, na sjeveroistoku s Malinavasi, a na jugoistoku s Dobrom Vodom (usp. F. SMILJANIĆ, Teritorij i granice Lučke županije, str. 216, bilj. 217–218; N. JAKŠIĆ, *Benkovac*, str. 23). Ova se ubikacija, čini mi se, u potpunosti slaže sa sadržajem gore spomenutog dokumenta o međašnom prijeporu između mletačkog Škorobića i hrvatske Ušalice, napose kada se uspoređi sa zemljovidom feuda Borelli (DAZd, Geografske i topografske karte Dalmacije i susjednih oblasti /Specijal-karte/, *Nacrt feuda Borelli /štampana kopija/, br. 94/A, s. a.*), na kojem su jasno prikazane granice feuda prema području susjednih sela Pristega (*Pristegh, Pristech*) i Ušelice (*Ušeliza, Useleiza*). Postoji pak i manje vjerojatno mišljenje da se to selo zapravo zvalo Ušanice i da se nalazilo bliže Vrani te da se ne može poistovjetiti sa selom Ušlja Vas, a kao dokaz se pritom nudi spomen kastruma Martina Ušanića (*Ussanich*) pokraj Vrane u jednom bilježničkom spisu s početka XVI. stoljeća, te još par zapisa istoga prezimena na Pašmanu i u Salima (usp. I. ANZULOVIĆ, n. dj., str. 264, bilj. 140).

⁵⁴ Najvjerojatnije se ovdje radi o selu Kobiljane (*Chobilane*), koje se u doba ovoga prijepora nalazilo uz granicu vranskoga i ostrovičkog distrikta, a koje se u jednom dokumentu Zadarskoga kaptola napisanom rukom notara Petra Perenčanusa iz g. 1384. tada spominje u blizini Ceranja na području Luke (usp. Arhiv HAZU, Zbirka kodeksa, *Jadrensis capituli protocollum saec. XIV*, sig. I.d.38, f. 10^v). Za podatke zahvaljujem prof. dr. sc. Nikoli Jakšiću i dr. sc. Damiru Karbiću.

Antun de Azono Padovanac, već nam poznati Benedikt de Gallellis, Nikola de Begna te općinski javni tumač Petar Venturini, dok su na hrvatskoj strani u ime kneza Ivana Krbavskoga uz druge bili nazočni kličevački kaštelan Ivan Izačić, već spomenuti podkaštelan Jakov Mladinčić, Petar Paladinić, Stipan Ručić, Juraj Marinić, Ivan Banić i *Rotella (Rudella) Catimarius*. Nakon što je po starim nacrtima usuglašeno točno pružanje granice i nakon što je hrvatska strana predvođena kličevačkim kaštelanom – barem se tako tvrdi u spisu – na koncu ipak priznala da su mletački podanici zaplijenili njenu stoku s južne strane granice, odlučeno je, uz suglasnost zadarskih rektora, da se više ne ustrajava na suprotnostima, već da se ta stoka – koja je već godinu dana bila u posjedu *ser* Ivana Detrica i drugova – ipak vrati njenim hrvatskim vlasnicima, te da se dalje nastavi pregovarati kako bi se i drugim oštećenicima s obiju strana nadoknadile međusobno počinjene štete, a sve u korist mira i susjedskog prijateljstva.⁵⁵

IX. Ponovni međusobni sukobi u zaleđu

Pa iako su kasne šezdesete i rane sedamdesete godine XV. stoljeća donijele nešto veći sklad i suradnju u odnosima Republike i Kurjakovićevih – što je ponajprije bilo uvjetovano naraslom turskom opasnošću i njihovim tada snažnim prodorima u hrvatske zemlje, koji su Mletke prisilili da u korist i svoje obrane novčano i oružano potpomažu hrvatske knezove (o čemu nešto više drugom prigodom) – u kasnim sedamdesetim i ranim osamdesetim zabilježen je niz pograničnih incidenata što su ponovno donijeli zahlađenje i pogoršanje u njihovim susjedskim odnošajima, a pritom nikako ne treba isključiti povezanost tih događaja s tada rastućim napetostima i zahlađenjem u odnosima Republike i Kraljevstva, s obzirom na znane nesporedbe iz g. 1477., kada je kralj Matijaš Korvin zaratio na cara Fridrika III., a Mleci stali uz ovog drugoga, usput uskrativši kralju svaku pomoć za ratovanje s Turcima. Na to se samo nadovezalo mletačko zauzimanje Krka g. 1480., što je potpuno narušilo njihove odnose.⁵⁶

Tako se u dukali Andrije Vendramina od 5. kolovoza 1477., upućenoj zadarskim rektorima Danijelu Barbadicu i Nikoli Boldù (zaprimljenoj 1. rujna), spominju pritužbe pristigle od redovnica iz zadarskog samostana sv. Dimitrija na kneza Karla Krbavskoga i njegove ljude, koji da su oplijenili selo Starošane (*Starossane*)⁵⁷ u zadarskom distriktu ugrabivši pritom, uz ostalo, golem broj stoke tamošnjih seljaka i kolona – oko 800 ovaca, oko 90 svinja, 77 goveda i 4 konja – prouzročivši tako golem gubitak i samom samostanu. Stoga Duždeva palača zadužuje svoju zadarsku upravu da se djelotvorno, na

⁵⁵ DAZd, DT, lib. II., f. 70^v, br. 741; f. 80^v–82^v, br. 768; *Listine*, X., str. 423–427, br. CCCCXXXVIII; 432–433, CCCCLV–CCCCLVI; usp. i A. de BENVENUTI, n. dj., str. 58; B. GRGIN, n. dj., str. 141.

⁵⁶ Usp. V. KLAIĆ, n. dj., sv. IV, str. 137–145.

⁵⁷ Negdašnje selo Starošane (Starovšane) danas se ubicira na područje Zemunika Gornjeg (usp. F. SMILJANIĆ, Teritorij i granice Sidraške županije, str. 323–324, bilj. 23; F. SMILJANIĆ, Teritorij i granice Lučke županije, str. 233, bilj. 46; N. JAKŠIĆ, *Hrvatski srednjovjekovni krajobrazi*, str. 129; N. JAKŠIĆ, *Benkovac*, str. 25).

način koji joj se bude činio shodnim, pobrine za obeštećenje samih redovnica zbog nanesenih šteta, tako da one budu podmirene i nadoknađene od onih koji su ih počinili.⁵⁸

U jesen g. 1479. zadarska je općina u Mletke otposlala poklisare požalivši se ondje da knez Ivan Krbavski i njegovi podanici već duže, a osobito nedavno, naoružani haraju i pljačkaju po selima graničnih dijelova distrikta, nanoseći mletačkim podanicima velike gubitke, a i poniženje Sinjoriji, napose pritom naglašavajući da je knez mimo prijašnje nagodbe i ranijih obećanja kneza Tome Krbavskog u zadnje vrijeme iznova poduzeo dodatna utvrđivanja i širenja nekih svojih tvrđi (zasigurno je tu u glavnoj ulozi Kličevac), pojačavajući tako opasnost po njih, pa se stoga traži zaštita od središnjih vlasti Republike. Odgovarajući na te molbe dukalom Ivana Moceniga od 6. listopada 1479., Duždeva palača nalaže zadarskoj upravi, odnosno njenim tadašnjim rektorima Marku Barbu i Jeronimu Ferru, da upute poslanika knezu Ivanu kako bi ga opomenuli da se u zadanom roku, što će im se učiniti prikladnim, učinkovito pobrine da se mletačkim podanicima, kojima su njegovi ljudi nanijeli gubitke, namire sve nanesene štete. Ako u tom roku oštećenici ne dobiju zadovoljštinu, neka se uz suglasnost rektora imaju pravo namiriti iz dobara samoga kneza i njegovih podanika što se nalaze na mletačkom području, a kao mjera predostrožnosti, ova odluka ima vrijediti i u svim budućim sličnim slučajevima. Također se istom nakon razmatranja u Senatu kao kazna nameće i zabrana trgovine između mletačkih i kneževskih podanika u oba smjera, a napose se to odnosi na trgovinu paškom solju. Takve mjere imaju ostati na snazi sve dok se mletački podanici ne obeštete i dok se budu događali ovakvi incidenti u pograničnom području Republike i Kraljevstva. Što se tiče dogradnji kurjakovićevskih utvrđi, rektori su zaduženi da potanko ispituju situaciju i potom u Mletke dojavu ono što su saznali, kako bi se zatim to moglo razmotriti i uzmogle donijeti odgovarajuće mjere. Istom je prigodom u Kolegiju tijesnom većinom donesena odluka da se zbog ovih događaja otpošalje jedan mletački tajnik ugarskome kralju kako bi ga upoznao s problemom na južnoj granici Kraljevstva i kako bi od istoga dobio odgovor koji će se potom razmotriti u Vijeću umoljenih.⁵⁹

No stanje se nije smirilo pa tako doznajemo da se u proljeće g. 1481. šibenski knez više puta preko pisama i glasnika požalio Duždevoj palači zbog učestalih napadaja i pljački počinjenih u njegovu komitatu "*per homines Bani Corbavie*", prigodom čega je izrijekom optužio poznatog morlačkog katunara Kožula kao vođu tih napadača, a

⁵⁸ DAZd, DT, lib. II., f. 119^v, br. 908; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 96. Ovo zasigurno u tom razdoblju nije samo izuzetan slučaj u kojem su zadarske crkvene ustanove pretrpjele štetu zbog ponašanja knezova Krbavskih i njihovih podanika. Tako se npr. fratri zadarskoga samostana sv. Franje još g. 1466. žale papi i mletačkim vlastima da im neke posjede i dobra u Skradinskoj biskupiji zaposjedaju neimenovani "*Corbavienses et Noneses*", što se da iščitati iz dukale Kristofora Maura upućene zadarskim rektorima Antoniju Veneriju i Ivanu Maurocenu 22. lipnja 1466., a zaprimljene tjedan dana kasnije (DAZd, DT, lib. II., f. 63^v, br. 715).

⁵⁹ DAZd, DT, lib. II., f. 128^{f-v}, br. 942; DAZd, Ostavština Šime Ljubića, VI. Ispisi iz raznih arhiva (Ispisi iz Mletačkog državnog arhiva), kut. 6. Ispisi od 15. do 18. st. (sv. 1. Spisi Vijeća umoljenih od 1469. i dalje), br. 97a-b (Senato Mar, lib. XI).

sličnim su se pritužbama javili i zadarski rektori. Kaže se da su u šibenskom distriktu postradala mnoga sela i da je pritom oteta sva sila stoke i mnogih drugih dobara i stvari, uz pretrpljene velike gubitke i pustošenje tamošnjega puka, te da je zbog toga Kožulu upućen poslanik kako bi od ovoga postigao vraćanje otetih i naknadu uništenih dobara, ali nije postigao ništa, pa se stoga moli zaštita i posredovanje od središnjih vlasti. Senat zato u ispravi od 7. svibnja 1481. nalaže zadarskim i šibenskim rektorima da na onim putevima i mjestima, za koje procijene da će najdjelotvornije zapriječiti put napadačima, postave određeni broj od ukupno dvije tisuće stranih pješaka što se zbog svega ovoga zajedno s vojnim zapovjednikom tamo šalju u službu, a koji će im se učiniti dovoljan na pojedinim mjestima, te tako spriječe pljačke i zaštite mletačko područje, odnosno podanike i njihova dobra, bivajući obvezni tu mjeru zadržati na snazi dok god to i kad god to bude potrebno. Određeno je i da se u Kologiju, koji je tada produžio zabranu trgovanja mletačkih i kneževskih podanika, ima imenovati i poslati jedan od mletačkih tajnika "*ad suprascriptum Banum*" kako bi se ondje odlučno požalio zbog svih napada i pljački počinjenih od strane njegovih podanika protiv međusobnoga prijateljstva i dobrohotnosti što ga njeguju Republika i ugarsko-hrvatski kralj. Također, ima zatražiti od njega da se hitno pobrine da se mletačkim podanicima vrate otete životinje i dobra te da se ubuduće na granici s obje strane mirno i prijateljski živi i susjeduje. Ako u kneza Krbavskoga pritom naiđe na razumijevanje, neka se odmah vrati u Mletke i izvijesti o uspješnom poslanju, a ukoliko njegovi zahtjevi ne budu prihvaćeni, neka se smjesta uputi pred kralja i izvijesti ga o svemu tome. Zanimljivo da je Senat tom prigodom odlučio da se o misiji kod kralja, ukoliko do nje dođe, ima obavijestiti mletačkoga poslanika i glasnika u Carigradu kako bi se moglo diplomatski razložiti stvar, ako s turske strane bude upita s tim u vezi.⁶⁰

Izgleda da od kneževe popustljivosti glede tih zahtjeva nije bilo ništa jer se 23. ožujka 1482. iz Mletaka piše Bartolomeju de Brandisu, mletačkom tajniku u Ugarskoj, koji ondje tada već duže boravi u misiji kod kralja Matije Korvina pokušavajući uz suradnju dvora razriješiti ovaj slučaj u skladu s mletačkim težnjama, očito iz razloga što se na terenu nije zadobila zahtjevana zadovoljština od krbavskoga kneza i morlačkog glavara Kožula. Razmijenivši još ranije preko spomenutog poklisara niz kurtoaznih lijepih riječi i dobrih želja, uz zaklinjanje na trajno prijateljstvo i dobrohotnost, obje su strane pristupile problemu prilično pomirljivo, s time da se i dvor, poput Mletaka, požalio da su i mletački podanici počinili niz šteta onim kraljevskima, pa je također zatražio obeštećenje za njih od Republike, isto onakvo kakvo nudi dokazanim oštećenima sa suprotne strane međe. Očito ne previše sretna zbog ovakva zahtjeva, Duždeva palača uputila je u međuvremenu službeni upit glede toga svojim dalmatinskim rektorima, koji su joj na to dojavili da im nisu poznate nikakve štete što bi ih ranije ili nedavno mletački podanici nanijeli kraljevskima. Ipak, vođena težnjom da

⁶⁰ ASV, SCR, reg. XXX., f. 12 (22)^v–13 (23)^f; MDE, sv. III., Budapest, 1877., str. 1–3, br. 1; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 95.

zaštiti svoje interese, Republika pristaje na zajedničko povjerenstvo predloženo od Korvinova dvora, koje se ima uputiti na sam teren i potanko ispitati pritužbe s obje strane kako bi se ustvrdila prava istina i onda krenulo s naknađivanjem gubitaka stvarnim oštećenima, tražeći pritom da se više ne događaju napadi slični gorespomenutima već da podanici i s jedne i s druge strane granice žive u spokojnom i prijateljskom susjedskom miru.⁶¹

Ove pogranične prijepore Mlečana s Krbavskima iz g. 1481. dokazuje i dukala Ivana Moceniga od 1. srpnja 1482., upućena zadarskom knezu Frederiku Vallaressu i kapetanu Ivanu Gabrieliju i u njih zaprimljena 22. rujna. U njoj se tvrdi da je još u kolovozu protekle godine knez Karlo Krbavski s nekim svojim konjanicima i pješacima nasrnuo na područje novigradskog distrikta, ali da mu se ondje suprotstavio zadarski plemić Ludovik Detrico sa svojom pratnjom, što se slučajno zatekao u tamošnjem njegovu neimenovanom selu u tijeku kurjakovićevskog napada, a koje je ionako već bilo teško postradalo uslijed prijašnjih turskih haranja. Pokazavši pritom iznimnu hrabrost, uspio je Ludovik zajedno sa svojim konjanicima uhititi pet kneževih ljudi, od kojih je dvojicu zatvorio u obližnju crkvu, ali su oni iz nje ubrzo, dobivši oružanu pomoć, uspjeli pobjeći, a preostalu je trojicu poveo vezane sa sobom kao svoje zarobljenike; sada traži od mletačkih vlasti da mu priznaju pravnu utemeljenost toga uhićenja, kako bi se valjda njihovim prinudnim radom (ili možda eventualnom otkupninom) barem dijelom uspio obešteti u gubitcima koje je zajedno s tamošnjim seljacima pretrpio od ovih i ostalih kneževih ljudi. Duždeva se palača, ukoliko se nakon istrage pokaže da su ova trojica uistinu sudjelovala u napadima – bez obzira na proturječje vojničkoga prava – složila s Ludovikovim zahtjevom i dozvolila njihovo privremeno zadržavanje, a svoju je volju ovim dopisom obznanila zadarskim rektorima, obrazlažući je – osim odštetnim razlozima – također i svrhovitošću opomene, kako se slični “pljačkaški” upadi kneževih ljudi ne bi ponavljali, ostavljajući istom zadarskoj upravi mogućnost primjedbe na takvu odluku.⁶²

X. Zaključne misli

Kao što uvidjesmo iz ovih povijesnih podataka što nam ih prenose mletački i rijetki posredno sačuvani kurjakovićevski povijesni izvori, pogranični prijepori u velikoj mjeri obilježavaju odnose između Mletačke Republike i knezova Krbavskih u vremenu od ranih pedesetih do ranih osamdesetih XV. stoljeća, svjedočeći o interesima ka kojima je tada u sjevernoj Dalmaciji stremila moćna jadranska aristokratska republika, s jedne strane, kao i istaknuti hrvatski velikaški rod Kurjakovića Krbavskih, s druge strane, dodatno osiljen tadašnjom slabošću kraljevske vlasti u Ugarsko-Hrvatskom Kraljevstvu.

⁶¹ MDE, sv. III., str. 6–8, br. 6. Ipak, morlačka haračenja će se nastaviti i ubuduće; tako se npr. zna da je g. 1485. katunar Kožul sa svojim ljudima iznova pljačkao po šibenskom distriktu, pa je Republika ucijenila njihove glave na poveći iznos (usp. V. KLAIĆ, n. dj., sv. IV, str. 176).

⁶² DAZd, DT, lib. II., f. 135^r, br. 972; usp. i B. GRGIN, n. dj., str. 96.

Kao što pokazuju izvorni podatci, važna se prijevorna pitanja između njih u to doba otvaraju oko nadzora nad utvrdom Ostrovicom, smještenom na ključnom raskrižju sjevernodalmatinskih puteva, zatim oko kurjakovićevske granične tvrđe Kličevac kraj Benkovca te oko granica na vranskom području, tj. oko pitanja sigurnosti i pružanja državne međe na tom pograničnom prostoru između ostrovičkog distrikta i zadarskog teritorija. Osim toga, uzrok nesuglasica bijaše i nemogućnost knezova Krbavskih da vrše učinkovitu vlast nad svojim podanicima preostalim u granicama Republike tijekom njenih osvajanja u prvim desetljećima XV. stoljeća, zatim nepouzdana kurjakovićeovski Morlaci što su bježali na mletačko područje izbjegavajući obveze prema velikašima, kao i prilično česti slučajevi nasilja i otimačine usmjereni protiv osoba i dobara na suprotnoj strani granice. Dakako, s obzirom da su sačuvana vrela koja govore o ovoj problematici svojim postankom u golemoj većini mletačka, slika koja se dobiva njihovim proučavanjem i interpretacijom nužno je, i uz najbolju volju, barem dijelom jednostrana.

Sve u svemu, iz podataka što ih donose povijesna vrela, ipak se može zaključiti da je, unatoč povremenom zatopljavanju odnosa, druga polovina, a napose treća četvrtina XV. stoljeća u kontaktima između knezova Krbavskih i Republike obilježena nesuglasicama, što i nije začudno s obzirom na nepodudarnost interesa dviju strana na državnoj granici nastaloj u ratu. No pritom treba reći da pravna sigurnost kneževskih posjeda na mletačkom području, i obrnuto, osim u pojedinačnim slučajevima, nije bila ozbiljnije ugrožena unatoč čestim razmiricama. Pa iako je državina Kurjakovićevidih, sasvim očekivano, prema Mlecima tada u prilično inferiornom položaju, hrvatski knezovi iskazuju veliku odlučnost u obrani vlastita položaja, a time barem neizravno i interesa Kraljevstva naspram tuđinskoj vlasti u Dalmaciji. Dakako, prema kraju stoljeća moć knezova Krbavskih slabi, da bi nakon krbavske katastrofe g. 1493. oni zapravo prestali biti čimbenikom na području Krbave, Like i sjeverne Dalmacije. Ova se povijesna zbilja odražava u vrelima i kad je u pitanju problematika kojom se bavim u ovome radu – pogranični prijevori između Kurjakovićevidih i Republike; oni, naime, u sadržaju sačuvanih dokumenata prema kraju XV. stoljeća jenjavaju, dok kroz sve to vrijeme istodobno jačaju međusobni odnosi po pitanju obrane od osmanlijske najezde, o čemu ću nešto više reći drugom prigodom. Ta tendencija posredno, ali jasno svjedoči o tadašnjoj tragediji hrvatskoga plemstva i puka izazvanoj turskom agresijom u srce hrvatske zemlje.

Sl. I.–II. Utrda Kličevica (Kličevac) kraj Benkovca
s ulazne (gore) i prilazne strane (dolje)

*Mislav Elvis LUKŠIĆ: BOUNDARY DISPUTES BETWEEN THE VENETIAN
AUTHORITIES AND THE KRBAVA COUNTS DURING
THE SECOND HALF OF THE XVth CENTURY*

Summary

On the basis of published and unpublished historical sources the author describes and analyzes the development of the boundary disputes between the Venetian Republic and the Krbava counts (*comites Corbavie*) during the second half of the XVth century. These disputes marked in large part their neighborly relations between the 50^{ies} and the 80^{ies} of that century. At the same time these disputes reveal the interests which on the one hand the most powerful Adriatic aristocratic republic had in northern Dalmatia and on the other the interests of the eminent high-nobility family Kurjaković of Krbava which additionally felt powerful in the wake of the enfeeblement of kingly authority within the Hungarian-Croatian Kingdom. As original sources show the main disputes raged around the question of controlling fort Ostrovica, located at the key crossroads of northern Dalmatian routes, then over the newly-built Kurjaković's boundary fort Kličevac near Benkovac and over Venetian fort Vrana, that is, the disputes concerned questions of security and the establishment of state boundaries on this territory. In addition, the cause of discontent and dispute was the inability of the Krbava counts to have if only partial authority over their subjects who had remained within the boundaries of the Republic after its conquests during the first decades of the XVth century as well as individual cases of violence and autocracy aimed against persons and goods from the other side of the border. When all is said, from the data supplied by historical sources it can be concluded that, despite temporary warm relations, the period we are dealing with here in the contacts between the Krbava counts and the Republic was marked by contentious issues. Even though, as can be expected, the Kurjaković dominion was in an emphatically inferior position in relation to Venice, the Croatian counts showed great decisiveness in the defense of their position and thusly of the interests of the Croatian Kingdom against foreign authority in Dalmatia.